

~~75-1979~~

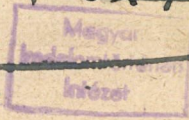
IRODALOMTÖRTÉNET.

A MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI TÁRSASÁG
===== HAVI FOLYÓIRATA. =====

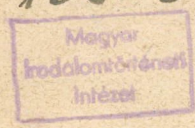
SZERKESZTI

PINTÉR JENŐ.

~~10527~~

10526

===== KILENCEDIK ÉVFOLYAM. =====
KIADJA A MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI TÁRSASÁG.
===== BUDAPEST. 1920. =====

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1911-ben alakult. Célja a magyar irodalomtörténet művelése. A Társaság felolvasásokat rendez, gyűléseket tart, kutatásokat támogat s folyóiratot ad ki. Tagja lehet a magyar irodalomtörténet minden barátja.

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság tisztikara 1920-ban: Elnök: Beöthy Zsolt. Alelnökök: Dézsi Lajos, Négyesy László, Szász Károly, Zoltvány Irén. Titkár: Viszota Gyula. Szerkesztő: Pintér Jenő. Jegyző: Zolnai Béla. Pénztáros: Ágner Lajos.

Választmányi tagok 1920-ban: Alszegehy Zsolt, Angyal Dávid, Badic Ferenc, Bajza József, Baranyai Zoltán, Baros Gyula, Bán Aladár, Bánóczi József, Békefi Remig, Binder Jenő, Bleyer Jakab, Borbély István, Brisits Frigyes, Császáz Elemér, Császáz Ernő, Csűrös Ferenc, Czapáry László, Czeizel János, Eokhardt Sándor, Erdélyi Pál, Ferenczi Zoltán, Fest Sándor, Gagyhy Dénes, Galamb Sándor, Gárdonyi Géza, Gragger Róbert, Gulyás József, Gulyás Pál, Gyomlay László, Gyöngyösy László, Gyulai Ágost, Hajnóci Iván, Harsányi István, Hegedűs István, Horváth Cyrill, Horváth Ferenc, Horváth János, Huszti Józsefné, Imre Lajos, Imre Sándor, Jakab Ödön, Jánosi Béla, Kardos Albert, Kéky Lajos, Kispárti János, Kiss Ernő, Körös Endre, Kristóf György, Kürti Menyhért, Leffler Béla, Lehr Albert, Lengyel Miklós, Maday Gyula, Melich János, Morvay Győző, Német Károly, Pais Dezső, Pap Károly, Papp Ferenc, Paulovits István, Pekár Gyula, Perényi József, Pitroff Pál, Radó Antal, Radványi Kálmán, Riedl Frigyes, Sajó Sándor, Sebestyén Gyula, Sik Sándor, Soly-mossy Sándor, Szegedy Rezső, Szily Kálmán, Szinger Kornél, Szinnyei Ferenc, Thienemann Tivadar, Tolnai Vilmos, Tordai Anyos, Vargha Damján, Vargha Gyula, Varju Elemér, Várdai Béla, Veress Samu, Voinovich Géza, Wallentinyi Samu, Werner Adolf, Zlinszky Aladár, Zsigmond Ferenc.

Az Irodalomtörténet dolgozótársai 1920-ban: Baranyai Zoltán, Baros Gyula, Béltékny László, Gulyás Pál, Hajnóci Iván, Halász László, Leffler Béla, Perényi József, Pintér Jenő, Szinnyei Ferenc, Timár Kálmán, Zolnai Béla. Összesen : 12.

54

Handwritten signature and a small box containing the number 51.

TARTALOM.

Tanulmányok.

	Lap
Perényi József: Somló Sándor. — — — — —	4

Értekezések.

Timár Kálmán: Meluzina históriája gobelinen — — — — —	19
Szinnyei Ferenc: A Két Báthori és Kemény Gyulai Pálja — — —	19
Hajnóci Iván: Petőfi és az angol irodalom — — — — —	20

Folyóiratok Szemléje.

A Szent István Akadémia Ertesítője, Akadémiai Értesítő, Budapesti Szemle, Egyetemes Philologiai Közlöny, Ethnographia, Katholikus Szemle, Krónika, Magyar Középiskola, Magyar Muzsa, Magyar Nyelv, Magyar Szó, Múlt És Jövő, Ord Och Bild, Századok, Uránia, Új Magyar Szemle; — Az Est, Budapesti Hirlap, Kisújszállás És Vidéke, Munkás Ujság, Pester Lloyd, Sárospataki Hirlap, Új Nemzedék, Virradat — — — — —	21
---	----

Figyelő.

Elhunytak. — Új könyvek. — Társasági ügyek. — Sajtóhibák. — Névmutató — — — — —	36
--	----

TANULMÁNYOK.

SOMLÓ SÁNDOR.

Irta : PERÉNYI JÓZSEF.

Élete. — Somló Sándor, családi nevén: mogyorósi és bánóczi Hlavathy Ödön, született 1859-ben Kaposon, Ung megyében. Atyja a premonstreiek jószágigazgatója volt. Iskoláit Ungváron, Sárospatakon és Budán járta. Itt vett annyira erőt rajta a színészet utáni vágy, hogy elhagyta az iskolát és egy iskolatársával Budáról megszökött, hogy Székesfehérvárt belépjen az ottani színtársulathoz. Családja hallani sem akart arról, hogy valamikor színésszé legyen. A szökevényt útközben utólérte nagybátyja és visszahozta Pestre, de a rajongó ifjút nem tudta lebeszélni eltökéléséről. 1875-ben nagybátyja maga iratta be az országos színészeti iskolába — Somló Sándor név alatt —, de a szigorú apa megvont tőle minden anyagi támogatást, hogy így bírja rá fiát az iskolába való visszatérésre. De minden hiába volt. Az ifjú kimondhatatlan nélkülözések közt végezte tanulmányait. Másolásból és statisztaságból tartotta fenn magát. Mindvégig a legkitünőbbek közt volt. Kedvelt tanítványa lett Szigligeti Edének, Paulay Edének és Szigeti Józsefnek. Lírai költeményekkel már előbb is megpróbálkozott, de rendszeresen ez időben kezdett a Magyarország És A Nagyvilág c. lapban verseket írni. A színműírás terén is ebből az időből valók első kísérletei, amelyekért Szigligeti is bátorította. A színésziskola elvégzése után 1878-ban a győri színházhoz szerződött, ahol három évet töltött. Győrből Debreczenbe szerződött, majd megfordult Esztergomban, Pozsonyban, Szombathelyen és ismét Debreczenben. Szegeden ismerkedett meg Vadnay Vilmával — nagyváradi Stépán Vilma —, ki éppen úgy, mint Somló, már gyermekkorában nagy vágyat érzett a színpad után, s kit végre is Blaháné művészete vonzott a színi pályára. A két rokon művészlélek csakhamar megértette egymást és Somló feleségül vette az akkor már ünnepelt népszínmű- és operette énekesnőt, kit mindenfelé «kis Blaháné»-nak hívtak. Vele bejárta az ország minden nagyobb városát. Nemcsak mint előadóművész, de mint drámaíró is szép sikereket ért 1884 óta, amikor az *Első szerelem* c. vígjátéka akadémiai koszorút nyert. 1893-ban a Nemzeti Színház tagja lett. Mint színésziskolai tanár előbb Rákosi Szidi színésziskolájában működött, majd az Országos Színészakadémián, hol a művelődéstörténet tanára volt, Paulay Ede halála után ennek az intézetnek igazgatója lett, az ő körütekintő vezetése alatt az iskola színvonala magasra emelkedett. Hasonló érdemeket szerzett mint a Nemzeti Színház igazgatója (1902.). Mint ilyen a nagy irodalmi tradíciókat szolgálta. A drá-

mai költészet terén kifejtett érdemes munkásságáért a Kisfaludy-Társaság 1897-ben tagjaul választotta. 1899-ben a Petőfi-Társaság is tagjai sorába iktatta. Meghalt 1916 szeptember 2-án. A kerepesi-úti temetőben helyezték örök nyugalomra.

Munkái. — I. *Költemények: Költemények.* Budapest. 1878. — *Éjszakák.* Győr. 1880. — *Bolyongás.* Arad. 1893. — *Az apród. A szerzetes. Falusi történet. Az arany fésű. Jorick.* Budapest. 1893. — II. *Színművek Raoul szerelme.* Dramolette 1 felv. 1879. (A Költemények közt). — *Apa és fia.* Népszínmű 3 felv. Kézirat. Előadták Győrben, 1881 január 12-én. — *Első szerelem,* vigj. 3 felv. Budapest. 1884. Uj kiadása: Szépirodalmi Könyvtár 2. Budapest. 1886. Egy részlete Endrődi Sándor: A magyar költészet kincsesházában. Az Akadémián 1883-ban a Teleki-díjat nyerte el. Először játszották a Nemzeti Színházban 1885 március 29-én. — *Oriidius,* vigj. 3 felv. Kézirat. Egy részlete megjelent Bolyongás c. kötetében. 1885-ben az Akadémia Teleki-díját nyerte el. — *Gorgó,* trag. Kézirat. A darabot Pozsonyban nagy hatással adták. — *Nagyravágyó,* trag. 5 felv. Kézirat. Az 1888-ik évi Teleki-díj nyertese. — *Sirius,* trag. Kézirat. Az akadémián dicséretet nyert. Egy részlete megjelent a Bolyongás c. kötetében. — *Thüköly Imre,* történeti dráma 3 felv. Kézirat. 1890-ben a Nemzeti Színház Mészáros-díját nyerte. Színre került a Nemzeti Színházban 1906 okt. 27. (Egy tervezett trilógia első része). — *Rákóczi bujdosása.* Kézirat. A tervezett trilógia második része. (Töredék.) — *A gladiator,* tragédia. Kézirat. — *Ira Girolamo,* trag. 5 felv. Budapest. 1896. Az Akadémiától 1893-ban a Teleki-, a Nemzeti Színháztól a Rökk Szilárd-pályadíjjal koszorúzva. Először színre került a Nemzeti Színházban 1895 ápril 19. Egy részlete megjelent a Magyar Szemlé Emlékalbumában is. Budapest, 1898. — *Királyi házújság,* vígjáték 3 felv. Kézirat. A Vigszínház 1000 frtos díjával jutalmazva. Először a Nemzeti Színházban 1899 január 20. — *Zsolt vezér ifjúsága,* történeti vigj. 3 felv. Budapest. 1897. Az Akadémiától a br. Bánffy Dezső, a Nemzeti Színháztól a Rökk Szilárd-pályadíjjal koszorúzva. Először a Nemzeti Színházban 1896 május 8. — *IV. István,* történeti trag. 5 felv. Megjelent a Történeti Színműtárban 1898. Az Akadémia 1896. évi Kóczán-díjának nyertese. — *A szombatosok,* történeti színmű 3 felv. Könyvalakban: A Fővárosi Színházak műsora 97—98. sz. Budapest. 1899. A Kisfaludy-Társaságtól a br. Bornemissza Károly adományából jutalmazva. — *Szerelme,* trag. 5 felv. Kézirat. Az Akadémia 1897. évi Teleki-díjának nyertese. Első felvonása megjelent a Kisf. Társ. Évl. 1901. — *Rege,* tündérajáték 5 felv. Kézirat. Az Akadémia 1906. évi Teleki-díjának nyertese. — *A király leánya,* tragédia 5 felv. Budapest. 1915. Az Akadémia 1912. évi Teleki-pályázatának nyertese. — *Fortuna szekere,* vigj. 4 felv. Kézirat. Az Akadémia 1913. évi Teleki-díjának nyertese. — *Lelekvásár,* színmű 4 felv. Kézirat. Az Akadémia 1915. évi Teleki-díjának nyertese. — *Dayka Gábor,* színmű, befejezetlen kézirat. Részleteket a Kisfaludy-Társaságban olvasott föl belőle. (Kisf. Társ. Évl. XLVIII. 19. l.) — III. *Drámabírálatok a Cél I—II.* kötetében K. J. dr. aláírással. — IV. *Különfélék: Képes Családi Lapok.* 1885. költ. 1895. elb.; Arad És Vidéke. 1887—88. költ.; Alföld (Arad). 1887. költ.; Kisfaludy-Társaság Évlapjai. 1887. Az apród. Egy királylány története. 1901.

Szerellem c. trag. 1 felv.; Pozsonymegyei Közlöny. 1899. 55. sz. Szigligeti Ede; Hazánk. 1895. 31. sz. Szigeti József; Ország-Világ. 1896. költ. 1904-20. sz. Jókai és Frankenburg. Az országos m. kir. Színművészeti Akad. Értesítője. 1914/15: A magyar színészoktatás multjából. (U. az a Budapesti Szemlében is 1915.) U. ott: Ujházi Ede.

Irodalom. — I. Életrajzi adatok: Szinnyi József: Magyar írók élete és munkái. XII. köt. 1239. l. — Pallas Lexicon. XV. 71. l. (Négyesy László). — Budapesti Szemle. 1916. évf. (Kéky Lajos). — Budapesti Hírlap. 1916. 245. sz. (Sebestyén Károly). — Fővárosi Lapok. 1884. 72. sz. — B. Virágh Géza: A magyar színművészet. Budapest. 1900. — Színház És Élet. 1904. 41. sz. — Koltai Virgil: Győr színészete. Győr. 1890. — Váli Béla: Az aradi színészet története. Budapest. 1889. — Ferenczi Zoltán: A kolozsvári színészet és színház története. Kolozsvár. 1897. — Az orsz. m. kir. Színművészeti Akad. Értesítője az 1914/15. tanévről. — Akadémiai Értesítő. 1916. 652. l. — II. Irodalmi munkásságára vonatkozó cikkek: Nemzeti Hírlap. 1878. 239. sz. — Petőfi-Társaság Lapja. 1878. II. 20. — Sopron. 1880. 52. sz. — Délmagyarországi Közlöny. 1888. 266. — Nemzet. 1897. 35. sz. — Budapesti Hírlap. 1902. 113. sz. — Fővárosi Lapok. 1884. 68. sz. — Vasárnapi Ujság. 1893. 22. sz. — Pesti Hírlap. 1906. 297. sz. — Akadémiai Értesítő. 1894. 191—92. l., 1895. 175—76. l., 1897. 37—38. l., 1906. 259. l., 1913. 227—28. l., 1914. 213—17. l., 1885. 52—54. l., 1889. 58—59. l., 1898. 157—160. l., 1915. 196—204. l., 1916. 652. l. — A Kisfaludy-Társaság Évlapjai. XXI. 54. 197, XXII. 75., XXIII. 82., XXIV. 68., XXV. 71., XXVI. 94., XXVII. 90., XXVIII. 92., XXIX. 94., XXXI. 17. 38. 66. 67. 69. 103., XXXII. 62., XXXIII. 11. 29. 41. 51. 65., XXXIV. 25. 34. 53., XXXV. 11. 294., XXXVI. 152., XXXVII. 10. 107. 156., XXXVIII. 208. 224., XXXIX. 13. 380. 394., XL. 212., XLIX. 17., XLVIII. 19. — A magyar irodalom története 1900-ig. Szerk. Ferenczi Zoltán. 590—591. l. — Irodalomtörténet. Szerk. Baros Gyula és Pintér Jenő. 1916. 222. 385. l. Antal Miklós: *Somló Sándor emlékezete*. A Gyöngyös Irodalmi Társaság Évkönyve. IV. köt. Ungvár. 1918.

Somló Sándor irodalmi munkásságának javarészt drámai művei teszik. Mint drámaíró az új romantikusok csoportjába sorozzuk. A magyar drámairodalom új romantikus korszakát Rákosi Jenő *Aesopusától* számítjuk (1866). Rákosi, ki költői tehetség dolgában valamennyi kortársát felülmulta, említett vígjátékával új utat tört a magyar drámairodalomban és ezen az úton csakhamar akadtak követői is. Rákosi és követői Shakespeare komédiáit követik leginkább, mesés országokat választanak nagyobbbrészt mesés tárgyú darabjaik színteréül. A fantázia nagyobb szabadsága és merészsége jellemzi műveiket. A jellemrajzban kevésbbé biztosak, indítékaik gyakran ingatag alapon állnak, de egyes jelenetekben jeleset alkotnak és a költői szín ezekben elvitázhatatlan. Múgonddal dolgoznak és kiváló súlyt fektetnek a lendületes költői nyelvre, de megtörténik, hogy a képeknek, szójátékoknak halmozása miatt mesterkéltekké is válnak.

Rákosi mellett Dóczy Lajos ért zajos sikereket. Ehhez az irányhoz tartozott egyideig Csiky Gergely is, míg Gyulai Pál figyelmeztetésére elhagyta Arkádiát és a mindennapi életet kezdte figyelni. Bartók Lajos *A legszebb* című regés színművel csatlakozik az új romantikusokhoz, Váradi Antal pedig regényes színdarabjaival. Somló Sándor, ki az új romantikus irány hatása alatt kezdi meg drámaírói munkásságát, a költőiségre való törekvésben mindvégig hű marad ehhez az irányhoz.

Somló legelső kísérleteit nem ismerjük. Nyomatásban először a *Raoul szerelme* című egyfelvonásos dramoletteje jelent meg. (1878.) Ez a kis munka gondos verselésével és csillogó nyelvével már elárul valamit a későbbi drámaíróból. Különböző cselekvénye alig van. Raoul, aki Kasztília királynőjének apródja, szerelmes úrnőjébe. Szerelmét egyideig titkolja, de apródtársának biztatására megvallja úrnőjének, mire ez fejedelmi kéréit elutasítja s kezét az apródnak nyújtja. A valószínűtlen történet lírai helyei figyelmet érdemelnek.

Kevesebb szerencsével tett kísérletet Somló a népszínműírás terén. Az *apa és fia* c. népszínműve, mely egyetlenegy előadást ért Győrben (1881 január 12-én), egészen elhibázott alkotás. Somlót hajlama és tehetsége nem vonzhatta a népszínmű felé. Hiába voltak előtte a jeles példák, azokból nem okult.

Tulajdonképeni drámaírói munkásságát *Első szerelem* (1883) c. vígjátékától számíthatjuk. 1883-tól 1915-ig igen gazdag munkásságot fejtett ki. E huszonkét év alatt tizenhét drámát és több tervezetet készített. Legszívesebben a tragédiát művelte. Nyolc tragédiája (*Gorgó, Nagyrapágyó, Sirius, A gladiator, Fra Girolamo, IV. István, Szerelm, A király leánya*) különböző értékű, de mindegyik magán hordja drámaírói egyéniségének határozott bélyegét. Közülük csak *A gladiator* című maradt az ismeretlenségben, a *Gorgó*, mely az anyjába szeretett Gorgó lelki viaskodását mutatja be nem közönséges erővel, Csiky G. *Vasemberével* szemben is nyert két szavazatot az Akadémián. A darabot Pozsonyban nagy hatással játszották, a pozsonyi Toldy Kör meleg ünneplésben részesítette a szerzőt és ezüst koszorúval tisztelte meg. A *Sirius* akadémiai dícséretet, a többi mind akadémiai koszorút nyert. Valamennyi közül a *Fra Girolamo* válik ki leginkább. Ennek volt a legnagyobb színpadi sikere is.

A *Fra Girolamo* expozíciója csupa korrajz. Figyelemre méltó, mily éles ellentétbe helyezi a szerző a népet és a felsőbbiséget. Girolamo szabadságszeretetét és az előkelő körök erkölcsi romlottságát. Girolamo szereplése előtérben áll. Ő érte a nép rajong és ő maga is

azt hiszi, hogy isteni küldetést teljesít, mikor az erkölcstelen polgárság és a zsarnok ellen szónokol. Még Lorenzo Medici szavára sem hajt, aki pedig előbb barátságát ajánlja, majd hatalmával fenyegeti. Megjósolja neki családjá romlását és minden művének pusztulását. A fanatizált nép, férfiak és nők vegyesen, az utóbbiak között Andrea, a koldusasszony leánya és Sforzi Ghitta, a hercegnő mind Girolamo pártján vannak s megmentik életét is, midőn a herceg fia és ennek barátai reátörnek. Girolamo jóslatai beteljesednek. Francia hadak támadják meg az államot és Girolamo jár az ellenség táborában közbenjáróként. Mikor visszatér, ujjongva fogadja a nép. Ghitta ekkor ismeri föl benne Savonarolát, első szerelmesét, ki egykor kezéért esengett. Girolamo is felismeri Ghittát, de nem hajt szavára, amire Ghitta bosszut esküszik. Ghittát felkeresi szeretője Piero és parancsot ad a signoria szétkergetésére. Girolamo ekkor felláztatja a népet és Ghittát megátkozza. Piero megmenekül és a barát a franciák ellen vezeti a népet. A III. felvonás hatalmas küzdelmet tár elénk. Ghitta a megfogadott bosszut végre akarja hajtani. Női furfangja diadalmaskodik. Régi szerelme újból életre kel, gyilkosságba esik és Fra Mariano, Girolamo régi ellenfele, akit a pápa megbízott a felette való titkos felügyelettel, felolvassa a pápa átkát, de Girolamo büszkén jelenti ki, hogy maga felett urat nem ismer. Végre is a nép sürgetésére elfogadja a máglyapróbát. A máglyára Andrea lép helyette és elhamvad, ekkor a nép ellene fordul. Most már nem tartja többé prófétának és csak egy társa segítségével menekül meg a nép dühétől. Girolamot végre eléri végzete. Halálra ítélik, mindenki elhagyja, csak Ghitta keresi föl, de őt a nép megöli. Girolamo máglyahalált szenved. — E munkának legnagyobb hibája szerkezetének aránytalansága. Az első felvonás túlságosan hosszú, igen sokat beszélnek benne, de azt el kell ismernünk, hogy szépen és tartalmasan, majdnem ugyanilyen hosszú a második is, már a harmadik felényi hosszúságú, míg a két utolsóra alig jut néhány lap. A másik nagyobb fogyatkozása, hogy a tömegben, melyet ügyesen mutat be, az egyén olykor elvész. Somló történeti érzéke figyelemre méltó, eléggé korhűen állítja elénk a XVI. századot. A történetet azonban művészi céljainak megfelelően alakítja. Motiválása ebben a darabban még a legbiztosabb, jellemrajza is kielégítő. Egys jelenetekben határozottan kitűnőt alkotott (pl. Ghitta III. felvonásbeli szerelmi jelenete), éles megfigyelőnek bizonyul és határozott költői lélek. A darab eredeti fogalmazásában igen bőbeszédű, de bizonyosságát adja erős drámaírói és költői tehetségének. Nyelve és verselése pompás. Ebben a darabban megtaláljuk Somló

drámaírói jelességeit és fogyatkozásait egyaránt: a színes, pompás költői külső alakot, de egyszersmind a bőbeszédűséget, néhány kitünő jelenet mellett, az egész szerkezet lazaságát, aránytalanságát. Egypár jól megrajzolt jellem mellett a valószínűtlen és az álpathosz hangján szónokló egyént.

A *Nagyjavígyóban* vékonyszálú mesét ad, mely gyenge és ingategy alapon fejlődik. Hőse, Marcius, a Nero-korabeli római lantos. A motiválás szerfölött gyenge és valószínűtlen. Különösen gyenge a jellemzés. Marcius alig érthető, de Nero jelleme sem sikerültebb. A korrajz is halavány. A drámaíró legfőbb ereje itt is a nyelv tisztaságában és a verselés szabatoságában van.

Kevésbé szerencsés alkotása a *IV. István* c. tragédiája. Sívragédia, csupa öldöklés. Sok minden kezdődik benne, aminek később nincs meg a folytatása. *IV. Istvánt* erőszakos, igazságtalanságra hajló fejedelemnek rajzolja, ki Mánuel császár kedvéért kész országát is megcsónkítani. Ebben a darabban Somlónak inkább csak technikai képessége és verselő ügyessége a figyelemre méltó. Különösen sikerültek a dalmok változatos énekei.

Hasonlóképen a gyengébb alkotások körébe kell *Szerelem* c. öt-felvonásos tragédiáját soroznunk. Tulajdonképen csak egy alakja érdemli meg figyelmünket: *Gianciotto*, a darab főhőse. Ez gondosan művészi tapintattal van kidolgozva, mindenesetre sikerült színpadi alak is. A dráma lényege *Gianciotto* nevének, *Francescának* és *Gianciotto* öccsének, *Paolonak* szerelmi története. A mese alkalmas lett volna drámai feldolgozásra, de a költőt mintha korán cserbehagyta volna leleménye, nem tudta az érdekesen induló cselekvényt tovább is érdekesen szőni és fokozni.

Utolsó tragédiája *A király leánya* című, melyet — mint bírálói is kiemelték — finomságai, a jellemfestésben mutatkozó biztosság és a színpadra való alkalmas volta Somló sikerültebb alkotásai közé emelnek. A darab tárgya *IV. Béla királyunk* leányának, *Margitnak* legendás találkozása *Ottokár* cseh királlyal. *Margit* szívesen látja a daltól és szerelemre is lobban irányában, de mégsem nyújthatja kezét szerelmesének, felölti az apáca-fátyolt, mert nővére ármanyt szőtt ellene. *Ottokár* erőszakoskodik és ezért egyházi átok alá kerül. Most a szentföldre megy, hol diadalmasan harcol a tatár hadak ellen, de mire visszatér, holtan találja *Margitot* és hadai csak a királyleány holtteste előtt hajthatják meg zászlajukat. Somló e darabjának is meg van az a sarkalatos hibája, amelyet minden eddig ismert darabjában is fellelhetünk: a terjengősség. Sok benne a fölös-

leges, a cselekvény egységes fejlődését zavaró epizód; de nyelve és verselése ebben is csillogó, választékos, finom.

Vígjátékai közül az *Első szerelem* ó-görög tárgyú. Agenor, a száműzött görög király, nőgyűlölő. Meg van győződve, hogy a nőktől származik minden rossz. Szeretné, ha fia Leander sohasem látta nőt, de a mese vége természetesen mégis csak az, hogy Leander rátalál a maga párjára. A cselekvényben nincs egyenletes haladás és fokozatos fejlődés. Hibás a jellemek rajza is. Sok bennök a határozatlanság és következtelenség. Nyelve és verselése gondos. Az egész darabon bizonyos naiv báj és a költészet melege árad el. Különösen szépek a lírai helyek és a pásztori élet idillikus részletei.

Az *Ovid* a régi római világból. Augusztus korából, veszi vígjátéki tárgyát. A szerkezet aránytalansága ebben a darabban is feltűnő. Több motívuma és fordulata indokolatlan. A történeti háttér feltűnően üres. Van azonban a darabnak komikus alapeszméje, mely a cselekvényben fokozatosan végigfejlődik. Különösen kiemelhetjük a mese érdekességét és néhány találó vonással megrajzolt alakot.

Harmadik vígjátékának tárgyát a régi magyar történelemből meríti. A *Zsolt vezér ifjúsága* a kevésbé sikerült alkotások közé tartozik. Nem igazi vígjáték. Talán nem is tervezte eredetileg vígjátéknak, csak később iparkodott azzá alakítani. Csak a vidám befejezés mutat valamelyes vígjátéki célzatot. Az első felvonásban egyetlen vígjátéki alak nem található, de nincs is vígjátéki stílusa. Inkább cselszövői és regényes szálakból szövődik az egész hosszúra nyúló expositio. Egy ólénkebb jelenet van benne, mikor Árpád a dacoskodó Zsoltot a börtönbe akarja vitetni. A darab egyetlen történeti alapja, hogy Zsolt vezért eljegyezték a kozár Mén Maróth leányával. Zsolt nem ismeri menyasszonyát és feddő atyjának daccal felel: maga szerez, ha kell, asszonyt magának. Atyja az intrikus, hazug, gyáva Martolóra bizza Zsolt börtönbe kísérését. Martoló azt hazudja Zsoltnak, hogy kiszemelt menyasszonya csúf, bicegő, fél szemű, Zsolt mindezt elhiszi és Martoló segítségével elszökik. A csodaszép menyasszony, Hamzsár megérkezik, igen szívesen fogadják, de amikor megtudja, hogy Zsolt megszökött, szégyennel borúl kísérenője keblére. Hamzsár bosszút akar állni, de barátnője lebeszéli. Aztán pór ruhát szerez, abban keresi föl Zsoltot, hogy magába szerettesse és kikacagja. Hamzsár feltalálja Zsoltot, ki életét menti meg. Zsolt rögtön beleszeret a szép leányba, Hamzsár is elveszti lassanként minden erejét, sőt maga akarja életét a bérgyilkos Martoló ellenében menteni. A leány arra kéri, hogy térjen vissza szülei-

hez, de Zsolt nem akar, mivel őt úgysem szeretik otthon. Hamzsár ráveszi, hogy átalakban menjen haza és költse halálhírét. akkor majd megtudja. szeretik-e? Zsolt rááll e kegyetlen próbára. Martoló azt hiszi, hogy cinkosai megölték Zsoltot s most ő akarja elvenni Hamzsát. Ekkor ér haza Zsolt s megbizonyosodik, hogy szülei mennyire szeretik, ekkor felfedi magát s kijelenti, hogy ő a kozár leányt nem veszi feleségül, mert már mást szeret. Mikor azonban elévezetik a neki szánt leányt, boldogan ismeri fel benne szerelmesét. Martoló börtönnel lakol. A darab komikai alap gondolata a II. felvonásbeli idillikus és lírikus jeleneteiben (Zsolt—Hamzsár) tárul élénk. Komikus jellegű, hogy Zsolt épen abba a nőbe szeret, aki elől elmenekül, de komikus az is, hogy a nő, aki bosszút akar állani a rajta esett szégyenért, ellenfelébe szeret. E gondolatok nem újak, sokszor találkozunk velük régibb drámaíróinknál is. A darab legfőbb hibája abban van, hogy két főalakja (Zsolt és Hamzsár) igen gyorsan változnak át, ez nem indokolt fejlődés, hanem ugrás. Korrajzi hűség-ről alig szólhatunk e darabban. Végül hiányzik belőle a vígjátéki hang. Vannak e darabnak jelességei is. Nyelvében van szín és erő, versei kifogástalanul gördülnek. Van azonkívül a darabban néhány igen hatásos, eleven jelenet, de természetesen ezek nem kárpótolhatnak a főbenjáró fogyatkozásokért.

A *Fortuna szekere*-ben ismét idegen világba vezet a költő. XIV. Lajos korát, az udvari élet pompáját mutatja be benne. Darabjával háromszor is pályázott, mindig más cím (Pajtások, Két fiu és Két leány) alatt. Vígjátékában Edmond költő szerelmi történetét mutatja be. A darabban van néhány szép jelenet. Érdekös az udvari áskálódás és cselszövés rajza. Figyelemreméltó a drámaíró érzéke a finomabb komikum iránt is, mely a kigondolásban és a fejlesztésben egyaránt megnyilvánul. Különösen kiemelendő sima nyelve, mely mindig kifejező. De a műnek igazi főhőse és cselekvénynek valódi központja nincsen.

Királyi házasetet c. vígjátékával elnyerte a Víg-színház pályadíját, de a színház a darabot nem adhatta elő, mert tudta, hogy vele tomboló tapsra és zsufolt házakra nem számíthat. Ellenben előadatta a többi, dícséretet nyert darabot. Azokban ugyan nem volt költészet, de kellett a közönségnek. Somló beérte az erkölcsi elismeréssel, amelyből bőven jutott része.

Történeti színművei közül az első, *Thököly Imre*, egy tervezett trilógiának bevezető része. Művében nemzeti történelmünk egyik legérdekesebb korszakát akarta dramatizálni. Nincs benne egységes drá-

mai cselekvény, de meglep igazi történeti szellemével és a jellemek rajzával. Életre kel e darabban a kuruc világ minden érdekességével, szenvedésével, hősiességével és páratlan költészetével. Kitűnően rajzolja benne Thököly Imre és Zrinyi Ilona alakját. Érdekes, élő alakok: a labanc követ, a kancellár, az íródiák, a pap, a komisszárius. A darab tárgya az a korszak, mely Thökölynek vezéri föllépésétől Zrinyi Ilonával való eljegyzéséig terjed. Kifogásolható, hogy a darab cselekvénye nehezen indul és a korfestésére szolgáló epizód-jelenetek nem egyszer hátráltatják a cselekvény drámai fejlődését. A színművet, mellyel szerzője 1900-ban a Mészáros Károly díját nyerte, csak 1906-ban adatta elő a Rákóczi-ünnepség alkalmával, amikor zajos külső sikere is volt.

Több figyelmet érdemel a *Szombatosok* c. történeti színműve. Br. Bornemissza Károly, Szolnok-Doboka vármegye főispánja 1000 kor. pályadíjat szánt oly történelmi színműre, melyet a honfoglalás ezredévének ünneplése alkalmával a dési színházban díszelőadásul lehessen bemutatni. A pályázat kihirdetésére és a művek megbíráására a Kisfaludy-Társaságot kérte fel. A pályázatra 18 mű érkezett, ezek közül a bírálók (Berczik Árpád, Degré Alajos, Vadnay Károly) ítélete szerint a *Szombatosok* tárgyánál és alakjainál fogva ünnepi előadásra legalkalmasabb, sőt egyedül alkalmas színdarab, s e mű főleg írói tehetség tekintetében nagyon fölötte áll a többi versenyműnek. A rajongó Péchi Simont nem szereti felesége, Katalin. Katalin Székely Mózes kedvese, ki most szabadult ki börtönéből és Katalinhoz siet, hogy magával vigye. Katalin és Székely szerelmi jelenetének tanuja lesz Péchi, ki Székelyt le akarja vágni, amikor megjelenik a fejedelem kíséretével. Péchi Székelyt elrejtí kastélyában. A fejedelem szemrehányásokat tesz Péchinek, mert a szombatosokat pénzzel és erővel támogatja és azzal is vádolja, hogy a lázadó Székelyt elrejtette. A fejedelem Péchi leányát, Margitot viszi magával túszul. Péchi le akar most számolni Székelyvel, de az időközben elmenekült. Margitnak a fejedelem várában sokat kell kiállnia szombatos volta miatt. Margitnak védelmére Gyulai Ferenc, az apród, kel, ki szerelmes a szép leányba, de György herceg is megígéri neki segítségét. A fejedelemasszony parancsára aztán Margit Zsófia, György menyasszonya mellé kerül. Zsófia is megszereti Margitot. Dayka János a református püspök és Kassai István főkancellár a fejedelmet a szombatosok ellen tüzelik. A kapzsi fejedelem végre is elrendeli, hogy Péchit Désre hurcolják a zsinat elé. Közben Margit anyjától megtudja, hogy Székely a fejedelem várára fog törni és Zsófiát el akarja ra-

bolni. Margit a titkot felfedi Zsófia előtt. Gerő, Péchi fia, elfogja Katalint és atyja elé viszi. Katalin fejére a szombatosok halált mondanak, de Margit, ki ekkorára haza ért, védelmébe veszi anyját. Most a kék darabantok támadnak Péchi házára. Katalin elárulja férjét, mire Gerő őt leszúrja, Gerőt viszont Vallon döfi le. Péchit és Margitot a dési zsinat elé viszik. A szombatosokat fej és jószágvesztésre ítélik. A fejedelem a megtérőknek kegyelmet ígér. Erre a szombatosok Péchi és Margit kivételével leborulnak a fejedelem előtt. A fejedelem halált mond a megátalkodottakra, amikor megjelenik György Zsófiával, ki előadja, hogy Margit mentette meg a fejedelem életét. A fejedelem megbocsát Margitnak és ekkor Péchi is meghajlik az emberileg érző fejedelem előtt. Margit Gyulainak nyújtja kezét. A tartalomból is látható, hogy Somló a színmű cselekvényének alakításában önállóságra törekedett s ezért nem írt tragédiát. A színműnek van sok fogyatékosága, többek közt, hogy nincs tulajdonképeni főhőse. Amit Péchi az expositióban tesz, azt nem mint a szombatosok feje, hanem mint megsértett férj és túlzott lovagiasságu úr cselekszi. Székely Mózes, a trónkövetelő, ki a tulajdonképeni cselekvényt megindítja, az I. felv. néhány jelenete után többé nem szerepel. Katalin tettei, szerelme Székely iránt nincsenek eléggé indokolva. Ujra éledő szerelme nem természetes, sőt inkább érthetetlen és visszatetsző. De képtelennek látszik Péchi nagylelkűsége is, midőn családi boldogságának elrablóját élrejt. A színművön erősen meglátszik, hogy Somló gyorsan készítette, nem volt elég ideje a dráma tervének tökéletes kikerekítésére, a cselekvény szervezettebb kialakítására, a részletek összhangbáhozására s valószínűbb indítékok kigondolására. Mindamellett ez a darab Somló sikerültebb alkotásai közé sorolható. Néhány jelenete drámai erővel van felépítve, különösen kedvesek a II. felvonás első jelenetei, Gyulai és Margit idillikus szerelmi jelenete. Somló történeti érzéke ebben a darabban a legerősebb. Korhűen mutatja be a szombatosokat, kiknek rajongó áhítatát, énekeiket, szertartásaikat hatásosan illeszti be a dráma keretébe.

Harmadik, tervbe vett történeti színműve a *Dayka Gábor* című, amelyből azonban csak egyes jeleneteket dolgozott ki és ezeket a Kisfaludy-Társaságban mutatta be.

A *Rege* c. tündérajáték regényes háttérrel a csodaszarvas történetét hozza színpadra. Nimród fiait, Hunort és Magyart várja áldomással a vadászatról. Az ifjak azonban Belárnak országába tévedtek. Nimród fegyvert ragad, hogy fiai segítségére induljon, mikor megérkeznek és elbeszélik, hogy nekik fel kell találniuk a tündéreket,

akiket meg is csókoltak, de azok elszálltak. Atyjuk kísérettel és varázseszközökkel ellátva, küldi őket a Hold országába leánynézőbe. A napimádó hun és magyar nemzet a felvilágosodás harcát vívják a babonáságban tévelygő Hold országa népe és fejedelme Belár ellen. A varázsló Bűrök és felesége Varangy azonban az ifjú hősök ellenségei. A tündérek védője, a Gönczöl csillag királynéja pedig az ifjak pártjára áll. Varangy Belár lányait hatalmába keríti és hogy rajtok a szerelem erőt ne vehessen megfagyasztja vérüket. A királyleányok azonban már találkoztak az ifjakkal, kik csókot is raboltak ajkaikról. A négy kisebb leány öntudatlanul engedi út magát az ismeretlen indulatnak, mely a csókok nyomán támadt szívében, a két idősebb közül azonban Boglár bosszura vágyik rablója ellen. Gyengő pedig eped a viszontlátás után. Belár színleg szívesen fogadja az ifjakat, kik örömmel vennék feleségül leányait. De Varangy akadályokat gördít eléjük. Magyar szerencsésebb. A páros ösvény útvesztőjében feltalálja Gyengőt, kivel frigyét köt. Magyar Gyengővel tündérországba jut, hol Thana vezér megjósolja neki népe és ivadécai világhatalmát, majd visszatér a földre, hol megszabadítja a kővé varázst Hunort, ki Boglárt veszi nőül. Varangy hatalmát veszítve bukik a magasból mire az ifjak boldogan térnek honukba nejeikkel. Ez a tündérvjáték Somló legköltoőbb műve. Szereplői két különböző világból kerülnek: tündérek és manók szerepelnek benne és emberek, akiknek sorsát részben amazok intézik. Somlónak nehéz feladatot kellett megoldania. Őstörténetünk homályos, mitológiánkból alig maradt fenn valami. Részint képzeletből, részint pedig meséink nyomait követve kellett a tündérvilágot megalkotnia. Fantáziájának gazdasága szerencsésen meg is teremtette azt a világot. Ami e tündérvjáték tárgyát illeti az inkább epikus természetű, az ilyenek drámai feldolgozása igen nehéz, a nehézségeket nem is sikerült Somlónak legyőznie. Művének legszebb részei lírai helyei. Nyelvéről csak a legnagyobb elismeréssel szólhatunk: diszes, gazdag, kifejező. Verselése mintaszerű. Érdekes ellentétbe állította egymással Hunort, ki a nyers erőszak embere s mint ilyen szilaj, vakmerő, megfontolatlan — Magyarral, ki a nyugodt, józan, derültebb életfelfogás képviselője.

Somló legérdekesebb színpadi alkotása a *Lélekvásár*. A darab lényege tulajdonképen. Zádori György költőnek harca a jellemtelen Istváni Jenő hírlapíróval. Zádori Octavia c. színdarabját, melybe egész lelkét beleöntötte, a modernsége éhes hírlapok lerántják. Még Istváni Jenő is támadja, kivel fiatal korában együtt nyomorgott. Zádori most már gazdag ember, boldog családi életet él. Istvánfinak és

hírlapíró társainak az fáj, hogy Zádori nem elegyedik közéjük s nem engedi magát kizsákmányoltatni. De Istvánfi másért is küzd. Valamikor váltót hamisított Zádori nevére. Ez kifizette ugyan a váltót s most kezében tartja a szerkesztőt. Istvánfi minden eszközt megragad, hogy váltóját visszaszerezze. Tudja, hogy Zádorinak legnagyobb gyengéje a dicsőségvágy. Kilátásba helyezi Zádorinak, hogy képviselővé teszi, megszerzi neki a legszebb színész nőnek, Vandának. szerelmét

re rábeszéli, hogy adassa elő ifjúkori barátjának, Nagy Zoltán-j társadalmi filozófiát fejtegető darabját, a Lélekvásárt. Nagy Zoltán s holtra vált ember. Mindennek fejében csak váltóját kéri vissza.

ri végre enged a rábeszélésnek. A darab már 50-ik előadását eladta. S minden beteljesedett, mit Istvánfi kilátásba helyezett, a szerkesztő vissza is kapja váltóját. De Zádori családi boldogsága eltűnt. A szerelmes Vanda Zádorit teljesen meghódította. Istvánfi már már elérte célját, mikor előáll az időközben felgyógyult Nagy Zoltán, ki Zádori leányát Vilmát szereti s Zádori megmentésére siet. Ekkor Istvánfi leleplezi Zádorit, hogy Zoltán darabját adatta elő a saját neve alatt. Zoltán meghazudtolja Istvánfi vádját, de ez a kapott sértésekért Zádorit párbajra hívja. Zádori visszatér családjához, bocsánatot nyer nejétől és Zoltántól és a párbaj színhelyére siet. Zádori halálos sebet kap és neje karjai közt hal meg. Somló művét jól átgondolt terv szerint építette fel. De van benne sok valószínűtlenség. Nehéz elhinni, hogy lehetett Zoltán előtt egy híressé vált színmű sikerét oly soká eltitkolni? Az is kevésbé valószínű, hogy egy olyan ideális, becsületes lelket, milyen Zádori, hogy sikerülhetett oly hamarosan rávenni Zoltán darabjának eltulajdonítására? Annyira elvakította volna a költőt dicsőségvágya, hogy egyszerre elhagyja családját, írói tolvajlásra adja a fejét? A darab bírálói szerint a mű egy ú. n. Faust eszme változatára van felépítve. «Zádori dicsőségről, hírnévről álmodik — olvassuk a jelentésben. Lelkét beleönti egy műbe, melyet nagyinak vél. Csalódik és Mephistó Istvánfi sugalmazására a legcinikusabb zsurnalisztikával szövetkezik, sikert arat, hírnév, szerelem vár rá, de ő csakhamar hátat fordít mindennek, mire oly forrón vágyott. Már most vajjon elég nagy-e csalódása, hogy oly hirtelen határozza el magát az új útra? Mert hiszen a szerző nem rajzolja a múlt csalódásait, sőt inkább mint ismert és méltatott költőt tünteti fel. És vajjon a III. felvonásban tanúsított gyors változása és azok után, miket a II. felvonásban tesz, mond és elfogad, eléggé indokolt-e, eléggé előkészített-e? Igaz, hogy a kisiklás az ördög kezéből örök emberi és költői probléma, de más

művekben nagyobb és mélyebb indokolását ismerjük meg úgy abban, ahogy az ember az ördög hatalmába adja magát, mint az ördög legyőzésében.» A darab Somló leghatásosabb műve, melynek más jelensége is van, mint színes, kifejező nyelve és kiváló verselése. E darabban Somló egyszersmind saját tragédiáját írta meg. Nagyon fájta neki, hogy darabjai, amelyekért a pályázatokon oly sok elismerésben volt része, nem igen kerülhettek színpadra. Kéky Lajos nekrológjában találóan jegyzi meg, hogy darabjainak visszautasítása a színházak részéről egyre betegébbé tette szívét. Különösen utolsó tragédiáját (*A király leánya*) szerette volna előadatni. «Nagy ambícióval dolgozott rajta — írja Kéky L. — s a szent királyleány szívébe belevitte, ajkán elárasztotta azt a szomorúságot is, mely az ő lelkét eltöltötte. Próbálkozásai sikertelenek maradtak s gyermeki melegségű lelke emiatt egyre jobban elkomorodott, mellőzöttek, sőt üldözöttek, érezte magát. Tragédiáját rikító színekkel s a társadalom gonoszságát keserűen vádoló szatirával írta meg utolsó színművében a Lélekvásárban. Kiöntötte keserűségét s elcsitult szívének a végső megnyugvást is hamarosan meghozta a halál.»

*

Ítéletünket Somló Sándor színműírói munkásságáról a következőkben foglalhatjuk össze. Mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy Somló azok közé az ideális lelkek közé tartozik, kik nem a külső sikerért dolgoztak. Finom lelke, eszményi gondolkodása, nemesült ízlése és tanultsága egyaránt visszatartótták attól, hogy a külső hatást vadászó eszközökkel érjen el múlt sikereket. Az ő lelke egy tisztultabb világban élt, mely távol volt minden földi szennytől. A témát, mely megilleti, a történelem megrázó eseményei között, vagy a szívében találja meg. Eszméi tisztán fogantatnak és így is erősödnek meg a színpadi képességig. Belső költői értékre törekszik és azoknak a becsülésére számít, kik szeretik a tiszta poézist, a finom ízlést és a romlatlan érzést. Termékeny szellem. Tárgyait nagy változatossággal a regéből, mondából, a római, görög, nyugati és hazai történelemből veszi. A való és a képzelt világ egyaránt ügyes megjelenítőre talált benne. Történelmi tárgyú színműveiben nem köti magát teljesen a történelmi multhoz, képzelete szeret szabadon és merészen csapongani, mint azt mondai tárgyú darabjaiban különösebben is megfigyelhetjük. Igazán csak a regényes drámában érvényesül tehetségének minden jelessége. Komoly történelmi, különösebben műveltség-történelmi tanulmányai, a történelmi színmű felé is vonzották, ámbar

a mult sajátos szellemét nem tudja mindig igazán éreztetni. Néha olyannak tűnik fel a történeti háttér, vagy korrajz mint valami rendkívül leleménnyel előállított színpadi díszlet, mely teljes illuziót kelt. Technikai készsége kitünő, amiről hatásos jelenetei tanuskodnak. Ritka ügyességgel tudja a nagyobb tömegeket mozgatni és a cselekvény szerves részeivé tenni. Legfőbb ereje gazdag, kifejező, színes nyelvében van, mely képes minden érzelmi árnyalat tolmácsolására. Nyelvgazdagságával párosul kitünő verselési ügyessége. Verseinek zenei hatása, csengő rímei, melyek még jambusos drámáiban is felfeledülnek gondos és csiszolt technikai készségről tanuskodnak. Innen származik egyik hibája is, hogy bőbeszédűvé lesz. Személyei igen sokat beszélnek, csak úgy árad ajkaikon a díkcio, ami nem egyszer késlelteti a cselekvény haladását, de el kell ismernünk, hogy hősei mindig formásan beszélnek. Általában jó megfigyelő. Minden darabjában találunk egy-két híven rajzolt, lélektanilag is igaz jellemre. De viszont akadunk ingatag, valószínűtlen jellemekre is. Alapelve, hogy a drámában a főszemélyeknek jellembeli átalakuláson kell átmenniök. Sajátos felfogásra vall — mint azt Kéky Lajos is megfigyelte — egy pár tragédiájának az a sajátosága, hogy az életnek két ellentétes sodra vonul el egymás mellett bennük. «Egyik a tiszta, nagy lelket bűnbe sodorja, másik a bűnben fetregőt tisztára mossa. Savonarola rajongó, csak az égi kegyelemben élő profétából vétkes szerelmessé sülyed, Ghitta feslett életű élvhajászból tiszta, önfeláldozó lélekké nemesedik.» Leginkább vét a dráma szerkezete ellen. Több darabjában nagyobb aránytalanságot vettünk észre a részek között. Általában véve terjengős. A terjengősséget a sok felesleges, néha pedig a korfestés céljából beiktatott epizódok teszik. Egyetlen egy darabját sem lehetne hatással előadni alapos rövidítés nélkül. Képzetele nem elég valóságos. Az ő világa egészben a romantika, de mégsem a valóság és a történelem érzése nélkül. Rákosi Jenő és Dóczi Lajos mellett ő a legérdemesebb tagja az új romantikus drámai irányynak.

Írói pályája kezdetén művelte a lírát is. *Költemények* c. első kis kötetkéjében, melyet szeretett tanárának Paulay Edeinek ajánlott, három ciklusba osztott szerelmi dalai foglalhatnák. Heine modorában írt romantikus szerelmi dalok. A szegény komédiás fiú szereti a tündökölni vágyó leányt, de a leány a gazdag kérőért elfeledi a szerelmes fiút.

Az *Éjszakák* c. kötetben ismét a költő reménytelen szerelmének dalait olvassuk. Majd szomorú sorsát, magasra törő lelkének harcát

énekli meg dalaiban. Legszebbek meleg családi érzésből fakadt versei. emlékezései édes anyjára, kit mint kis gyermek vesztett el. Megemlékszik atyjáról, kinek halálos ágyához későn ért, s nem nyerhetett tőle bocsánatot.

A *Bolyongás* c. harmadik kötetben ábrándos hajlamú, romantikus lélek és eszményekért hevülő szív nyilatkozik meg. A költő valóságos trubadur, kinek szívében ódes-bús álmok élnek. A kötet első költeményei művészi pályaválasztásának, bolyongásának bús történetét beszélik el. Elszakadását az apai háztól s az önvádat, mely folyton kíséri. A *Ború* c. rövid ciklus a költő szívének regényét, első szerelmi csalódásait tartalmazza. Az *Ütközben* címűben az elveszett otthont sóhajtja vissza, de a végén már a boldog szerelem ígér neki új otthont. Ennek a boldog szerelemnek van szentelve a *Derű*: azonban ebben is a mélabú az uralkodó, s a derű csak itt-ott csillog át a borulaton s a kötet egy bánatos akkorddal végződik.

Elbeszélő költészetének javát külön kötetben adta ki. Ezek közül az *Apród* c. a Kisfaludy-Társaság koszorúját érdemelte ki. Byroni mintára írt lírai beszély. Meséje régi történet, invenciója sem erős. sem új, még felfogásában sem eredeti, de a cselekvényt ügyesen kerüti, a kidolgozás gondos és előadása is érdekes. A királyi hölgy és apródja titkon szeretik egymást, szerelmüket még önmaguknak sem merik megvallani. A hölgy férjhez megy és az apród a menyegző napján vet véget életének. A hölgy is boldogtalan lesz és epedve hervad el. — Ugyancsak a Kisfaludy-Társaság jutalmát nyerte el *Egy királylány története* c. elbeszélésével, mely IV. Béla leányának Szt. Margitnak romantikusan legendás életét énekli meg. Az elbeszélés szerkezete ellen emelhet a komoly kritika kifogást, de egészben véve igazi költő alkotása. A drámai erővel és élénkséggel haladó történetet: Margit vallásos rajongását és később Ottokár iránt támadó végzetes szerelmét — szép leírások és hatásos jelenetek egész raja vonja keretbe. A többi közül kiemelhető még a *Szerzetes*, az *aranyfésű* és a *Jorich* című.

Költői művein kívül megemlíjtük dramaturgiai dolgozatait, a színi bírálatokat, amelyeket *K. J. dr.* jegy alatt írt A Cél c. folyóirat I. és II. kötetében. Ezek az érdekes cikkek komolyabb figyelmet érdemelnek, mert belőlük megismerhetjük szerzőjük finom megfigyelő és elemző-képességét, dramaturgiai elveit, de világra vetnek Somló sokoldalú tanultságára is.

ÉRTEKEZÉSEK.

Meluzina históriája gobelinen.

Frangepán Ferenc egri püspök és kalocsai érseknek végrendeletében érdekes adatot találunk, mely mind irodalmi, mind műtörténeti szempontból figyelmet érdemel.

Pozsonyban 1543 január 22-én kelt végrendeletében Frangepán intézkedik gobelinjeiről, melyekre *Meluzina históriája* volt szöve. Hét képből állott a sorozat. A hét darab Meluzina-gobelint, melyek Újlakon Semlér Lénárt házában voltak, végrendeletileg nővérére, Perényi Gáborné Frangepán Katalinra és annak fiára, Perényi Jánosra hagyta a főpap. (*Egyháztört. emlékek a hitújítás korából.* IV. köt. 193 l.)

Sajnos. a gobelinek eredetét nem ismerjük. Ki volt tervezőjük, mesterük? Hol készültek? Mikor és hogyan kerültek az olasz földön nevelkedett, humanista műveltségű főpap tulajdonába?

Volt Frangepánnak a Meluzina-sorozaton kívül még egy másik gobelinje is. 12 sorozatban a *tékozló fiúnak* képei. Ezt a 12 gobelint az egri székesegyházra hagyta. (U. o. IV. 193. l.)

Frangepán 1543. évi végrendeletében találjuk Meluzina históriájának első említését hazánkban. Bizonyosság, hogy már ezidőtájt ismerték nálunk a Meluzina-mondát. Oly időben, midőn széphistóriáink olasz-latin csoportjába soroló darabok közül még csak az Istvánfi Pál fordította *Voltér* és *Grizeldis* volt kiadásra készén. A Meluzina-típussal egyazon mese-képlethez tartozó *Árgírus-mese* Gyergyai Albert feldolgozásában meg épen jóval később vonult be irodalmunkba.

TIMÁR KÁLMÁN.

A Két Báthori és Kemény Gyulai Pálja.

Báthori Zsigmond korának már jóval Jósika *Abafija* előtt érdekes feldolgozásával találkozunk egy szomorújátékunkban. Ez Fáy Andrásnak *A két Báthori* c. darabja (Pest, 1827.), mely Báthori Zsigmond és Boldizsár küzdelmét rajzolja a hatalomért. Sok hibája és gyengéje mellett föltűnő benne az írónak elmélyedése a bemutatott korban s nagy tájékozottsága az események részleteiben is. Ilyen korrajzot a *Bánk bánon* kívül akkori történeti darabjainkban nem találunk. Kemény Zsigmondra az *Abafin* kívül ez is hatott. Igen valószínűnek látszik ez a hatás, ha a *Gyulai Pál* meséjének s Fáy drámájáénak meglepő hasonlóságát figyelembe vesszük, melyet, ha emlékezetem nem csal, eddig még nem tett senki szóvá. A történelemből tudjuk, hogy a gyulafehérvári titkos tanács határozata, mely

Báthori Boldizsár életét fenyegette, Gyulai Pálra és Gálfi Jánosra lett végzetessé. Gyulait Boldizsár ölette meg, Gálfit pedig később a fejedelem. Fáy Gálfi özvegyét darabjának egyik főalakjává teszi, ki hogy imádott férjének halálát megboszulja, szerelmet tettét mindakét Báthori iránt és Boldizsár halálának okozója lesz. Mindakét Báthori előtt fölfedezi később tettetésének okát, a boszút, megvetését érezteti velük, azután kolostorba vonul. Kemény regényében Gyulai Pál megöleti Sennót, kinek felesége, Eleonora később Zsigmond kedvesévé lesz, hogy Gyulain boszút állhasson, s hogy boszúja még tökéletesebb legyen, Gyulait is szerelemre gyújtja maga iránt. Ő is gyűlöli és megveti mindakettőt (Gyulainak halála előtt ezt meg is mondja) s boszújának sikere után ő is kolostorba vonul, mint Gálfiné. Az alapmotívum (szerelmet színlelni valaki iránt, hogy ez egy másik ellen irányuló boszú eszköze legyen) elég gyakori s Páynál sem új, de itt több motívum egyezéséről van szó s így nem térhetünk ki az elől a föltevés elől, hogy Keményre meséjének megalkotásakor hatott Fáy darabjára, ha öntudatlanul, homályos reminiscentiáiként is.

SZINNYEI FERENC.

Petőfi és az angol irodalom.

Örömmel olvastam Tolnai Vilmos ily című becses cikkét (Irodalomtörténet. 1918. 300–302. l.), mert azt tartom: Petőfinek, irodalmunk e kivételes tüneményének, teljes megértéséhez és méltatásához csak a legapróbb adatok föl kutatása és értékelése útján juthatunk. Ez a szempont vezet, mikor Tolnai Vilmos adatait a következőkkel igyekszem kiegészíteni:

C) Shelleyből fordította Petőfi 1846-ban *A szökevények* c. költeményt. Említi a 6. úti levélben is, 1847-ben.

D) Ugyanitt említi Byront is. Különös, hogy Petőfi a lelkületével sok vonásban rokon Byrontól nem fordított le semmit; igaz, hogy néhány száz költeménye közül csak 17 a fordítás.

E) Mooretól 3 költeményt fordított 1847–8-ban: *Ó ne bántsd a költőt, Ne feledd a tért, Itt alszik a költő*. Eszerint Béranger után — akitől 5-öt fordított — Moore költészete ragadta meg leginkább Petőfi érdeklődését. (2–2 költeményt fordított Heine és Martialistól, 1–1-et Claudius, Matthisson, Moreau, Schiller és Shelleytől.)

HAJNÓCI IVÁN.

FOLYÓIRATOK SZEMLEJE

Folyóiratok.

A Szent István Akadémia Értesítője. 1919. évf. 1. sz. — Vargha Damján: *A Döbrentei-kódex mint Halábori Bertalan írása*. Bertalan pap a Döbrentei-kódexnek nem átdolgozója, nem szerkesztője, hanem másolója.

Akadémiai Értesítő. 1919. évf. 2—4. sz. — Badics Ferenc: *Gyöngyösi István ismeretlen elbeszélő költeménye*. A szerző megállapítja, hogy Gyön gyösinék eddig ismert művein kívül maradt fenn egy terjedelmesebb költeménye, mely Proserpina elrablásáról szól s amely valószínűleg 1669—1671 táján készült. — Szinyvei Ferenc: *Történeti novelláink Jósika után*. Az 1836-tól a szabadságharcig megjelent történeti novellákból (= 350 drb.) kitűnik, hogy Jósika hatása nem volt oly általános, mint gondolnók s novellistáink kevés kivétellel a régi nyomokon haladtak. Jósika hatása főképp egyes részletekben, az elbeszélő technikában s talán legfeltűnőbben a leírásokban jelentkezik. A novellák közül a városi életet és a népeletet alig néhány rajzolja, majdnem mind lovagtörténet. Meséjük komoly, vitéztárgyú nyolc akad köztük.

5—12. sz. — Pintér Jenő: *Jelentés a Teleki-pályázatról*. Beérkezett kilenc szomorújáték. A díjat nem adták ki. — *Jelentés a Lukács Krisztina-pályázatról*. «A magyar irodalmi nyelv kialakulása Kazinczy Ferencig» című pályatétel kidolgozásával Trócsányi Zoltán bizatott meg.

1920. évf. 1—5. sz. — Pintér Jenő: *Jelentés az 1919. évi Karátsonyi-jutalomról*. A díjat nem adták ki. — Ugyanez a sors érte a Teleki József és a Péczely-díj pályázóit is.

Budapesti Szemle. 1919. évf. 3. sz. — Baranyai Zoltán: *Éduard Sayous levelezése magyar tudósokkal*. Levelek Toldy Ferenchez, Gyulai Pálhoz, Budenz Józsefhez az 1869—1896. évek közé eső időből.

4. sz. — Mitrovics Gyula: *Beöthy Zsolt mint szépirod. A cikk Beöthy Zsolt hetvenedik születésnapja alkalmával újítja fel azoknak a munkáknak az emlékét, melyek már az irodalomtörténet távlatába jutottak.*

6. sz. — Beöthy Zsolt: *Bánóczy irodalomtörténeti munkásságához*. Bánóczy József Kisfaludy-életrajzának díszes helye van a magyar írói életrajzok fejlődésének folyamában. Ez a hely Gyulai Vörösmartyja és Mikszáth Jókai-életrajza közé esik. Mint Gyulai, Bánóczy is eleget kíván tenni a tudománynak, de mint Mikszáth a játékos elme könnyed elevenségével beszél hozzánk hőségnek nem csak életéről, hanem belső világáról is.

7. sz. — Beöthy Zsolt: *Berczik Árpád búcsúztatója*. — Kozma Andor: *Dóczy Lajos ravatalánál*. Alkalmi gyászbeszéd.

8. sz. — Viszota Gyula: *Eötvös József levelei Széchenyi közlekedési javaslatáról*. Az itt közölt érdekes adatokból kitűnik, hogy Eötvös 1831-ben egy vigjátékot írt s ebben Széchenyit Fellegvári néven nevetséges szerepben tüntette fel. A darab ma nem ismeretes. — Tolnai Vilmos: *Széchenyi István és a magyar nyelv*. Széchenyi nemcsak a nyelvtanulásban, hanem a nyelvfejlesztésben is önmaga jár elől jó példával. Általában bárhol és bármikor valami kapcsolatban van a magyar nyelv ügyével, annak ő leghathatósabb szószólója. — Papp Ferenc: *Gyulai Pál Romhányija*. Gyulai képzelete Romhányiban egyrészt a tragikai hatás felkeltésére törekedett, másrészt kedvelt költői célja volt a szabadságharc és az elnyomatás korának rajza is. A mű megalkotásában kitűzött költői feladat rokon Puskin Anyeginjével. A két költemény azonban csak a cselekmény főbb vonásaiban mutat egyezést. Romhányi — töredékes alakjában is — új műformával, a lírai eposszal, gazdagítja irodalmunkat, a valószínűség diadalát jelenti, de a realizmus számára megmenti a romantika legbecsesebb eredményeit.

10—12. sz. — Ferdinándy Gejza: *Gróf Széchenyi István mint közjogász*. Nincs a közjognak kérdése, melyre Széchenyi figyelme ki ne terjedt volna. Mindenre van talpraesett megjegyzése vagy egészséges indítványa. Egyebek közt a magyar nyelv uralmának intézményes jogi biztosítékot követel. — Papp Ferenc: *Bárá Kemény Zsigmond mint szerkesztő s röpiratíró*. Kemény 1842 elején vette át barátaival az Erdélyi Híradó irányítását. Cikkeiben bírálta az országgyűlés munkarendjét, foglalkozott a tisztújítás kérdésével, az adórendszer igazságtalanságaival s a szász kérdéssel. Később politikai harcai eszközéül a tanulmány formáját választotta. Így jelent meg a Korteszkevés és ellenszerei című röpirata. Célja benne a magyar alkotmány bírálata és reformja volt. — Voinovich Géza: *Zempléni Árpád*. Képzelete bejárta a turáni népek egész körét. Ezzel epikáknak új tárgykört hódított, melyben sok a költői vonás. Ez idegen, különös, költői világ nehézségeit Zempléni nem tudta mindenben legyőzni, de utóbbi műveiben egyre jobban meghódította.

1920. évf. 1. sz. — Beöthy Zsolt: *Irodalmunk és jövőnk*. A nemzeti érzésnek és műveltségnek főápolója nálunk mindenkor az irodalom volt. Sok százados életében első megtévelyedése az utóbbi évtizedeknek azzal a végzetes iskolájával jelentkezett, amely a kultúra léha göggyével hirdette nemzeti és erkölcsi közönyét. — Négyesy László: *Hét év kritikai irodalma*. A Kisfaludy-Társaság az 1919. évi Greguss-jutalmat Beöthy Zsolt művének «A magyar irodalom kis tükré»-nek ítélte oda.

4. sz. — Beöthy Zsolt: *Költészetünk Mohács után*. A kor költészetében — eszmei és érzelmi magját tekintve — kettős törekvés figyelhető meg: a nemzeti érzésnek és a katonai szellemnek ápolása. — Négyesy László: *Zrínyi prózai munkáinak új kiadása*. A kiadás nem lesz teljes, mert terjedelme húsz ívre van korlátozva. Zrínyi leveleit mellőzni kellett.

Benne lesz azonban az irodalmi céllal készült dolgozatok java. Minthogy a kötet a művelt nagyközönségnek szól, a berendezésben, magyarázatokban, de a szöveg helyesírásában is ennek a szükségletei vétettek figyelembe. Zrínyit mint prózaíróát elsősorban ugyanazok a fősajátságok jellemzik, melyek benne a költőt karakterizálják. Rendkívül vonzóvá teszi az ő szellemi képét forró hazaszeretetével együtt európai kulturája, továbbá az a tárgyias gondolkozásmód, mellyel az elméleti elveket mindjárt a gyakorlati élet szolgálatába tudja állítani.

5—6. sz. — Berzeviczy Albert: *Zrínyi Miklós, a költő emlékezete*. A magyar géniusznak nagy férfiakban való megnyilatkozása történelmünk utóbbi négy-öt évszázadából néhány nagy alakot emel nemzeti horizontunk fölé, kiknek ha rokonvonásait és ellentéteit elemezzük, nemzetünk egész életfolyására világot vetünk.

7—9. sz. — Tolnai Vilmos: *Arany Vojtina leveleinek keletkezése*. Vojtina I. levele 1850 okt. 21. előtt, a II. pedig okt. 27. után keletkezett. Okul szolgáltak a Hölgyfutár poétáinak s hozzájuk hasonló vad zseniknek versei, ösztönzésül pedig Erdélyi János értekezése a népköltészetről, Fogarasi verselmélete, a Szépirodalmi Szemle idevágó cikkei és tanulmányai, Csokonai verselméleti fejtegetései.

Egyetemes Philologiai Közlöny. 1919. évf. 1—5. sz. — Zambra Alajos: *Metastasio Poeta Cesareo és a magyarországi iskoladráma a XVIII. század második felében*. E terjedelmes tanulmány kimutatja Metastasio hatását az 1730-tól 1790-ig terjedő korszakra. Adatai szerint a XVIII. század második felében az iskoladrámákat szerkesztő páterek a nevezett olasz költő 26 melodramája közül tizenháromat fordítottak le, illetve dolgoztak át az iskolai színpad számára. A legtöbb fordítást tartalmazza a Magyar Nemzeti Múzeum Széchenyi-könyvtárának Bartakovics József-féle kéziratos iskoladráma gyűjteménye. Tartalmánál és jelentőségénél fogva méltán sorakozik mellé a zirci apátsági könyvtár kéziratos gyűjteménye, mely 14 darabból áll. A fordítók közül Illei János, Kreskay Imre, Gánóczy Antal, Patachich Ádám és Czapáry László érdemesek az említésre. — Thienemann Tivadar: *Szenci Molnár Albert német fordításai*. Az itt szóba-jöhető művek rövid ismertetése utalással a német irodalom szempontjából is fontos mozzanatokra és Dézsi Lajosnak Molnár Albertről írt alapvető művére. Molnár jól tudott németül és jól fordított. — Pais Dezső: *Madách és Lamartine*. A szerző egybevetése alapján valószínűnek látszik, hogy a kimutatható hasonlóságok nem véletlen talákozások. — Király György: *A Tello-monda és a Hatto-monda legrégebb nyomai irodalmunkban*. A Tello-mondára való első célzás irodalmunkban Bornemissza Péternek a Fejedelemségről szóló elmélgedésében található (Postilla, V. 415. l. — 1579). A Hatto-névvvel kapcsolatos egermondára való utalással is Bornemissza Péternél találkozunk először (Postilla, V. 475.). — h.: *Adalék a Toldi mon-*

Jához címen Solyomossy Sándornak az Ethnographia 1918. évfolyamában közölt dolgozatát bírálja. Nem tartja valószínűnek azt a föltevést, hogy Toldiról Nagy Lajos idejében lovageposz keletkezett. A kérdésre vonatkozó kutatás végeredménye szerint csak az lehet, hogy Ilosvai forrását nem ismerjük és hogy az valószínűen egy prózai (latin?) életrajz volt, melyben sok volt a költői, mondai elem. — Tolnai Vilmos: *Jókai forrásaikhoz*. Jókainak az ephesusi matrona tárgykörébe tartozó kis elbeszélése — forrását tekintve — a Kultsár István Hasznos Mulatságok (1820. I. 353.) c. folyóiratában megjelent Rege c. elbeszélésre vihető vissza. Ugyanott megtalálható a «Bebe és Brovszlavszky» c. elbeszélés eredetije is Bebe címen (1820. I. 42.), továbbá «Az én galambom nem vált porrá» c. novella forrása «A holt és eleven Szerető» címen (1819. I. 27.). A Bárdy-család c. elbeszélés csekély változtatással, néhol szórul-szóra olvasható Szilágyi Sándor: Magyar Emléklapok 1848–49-ből c. folyóiratában (Pest, 1850. 402. l.), ahol Tibor álnevű szerző beszéli el: Tizenhárom Bárdy cím alatt. Az Erdély Aranykorában említett «Ördög kertje» leírása ugyanezen folyóirat 370. lapján olvasható. — Szinnyi Ferenc: A «Karthausi» hatása korában. A szabadságharcig terjedő kor szépirodalmi anyagának áttekintésén alapuló összeállítás szerint a «Karthausi» hatása elenyészően csekély novellairódalmunkban. A negyvenes években a francia romantika uralma annyira általános volt nálunk, hogy minden más hatást elfojtott. A korszak legfeltűnőbb Karthausi-utánzata Császár Ferencnek Álom és valóság c. műve (Emlény, 1842–1843.). — Lajti István: *Ki volt Jankó Szibinyáni?* A szerző utalva Szegedy Rezsőnek az Ethnographia 1917. évfolyamában ily címen megjelent dolgozatára felhívja a figyelmet Herodotos IV. 8–10-re, ahol az említett értekezésben közölt mondák egy változata olvasható.

6–10. sz. — Eckhardt Sándor: *Bessenyei és a francia gondolat*. Voltaire Essai-je, Millot ókori története és Vaisette geografiája voltak Bessenyei történelmi és földrajzi tanácsadói. Filozófiai elmékedéseinek alaphangja a szkepticizmus. A természet nagy problémáit megoldhatatlannak érezte. Végre miután Locke nyomán megállapította az emberi ész megismerő képességének határait, Voltaire és Rousseau deizmusán keresztül visszatér a teológusokhoz, kik vigasztalják és józan okokkal megvilágítják a vallás szükségességét. — Császár Elemér: *Bayer József*. Bayer művei a magyar drámaírás történetében útjelzők; mint nagyszabású összefoglalások és mint minden további kutatás kiinduló pontjai dacolni fognak az idővel. — Kemény Lajos megállapítja, hogy *Tompa «A jós festő»-jének forrása*: Pethő Gergely «Rövid magyar króniká»-ja volt. — Kilényi Mária: *Magyar vonatkozások XVIII. századi angol regényekben*. Richardson a Clarissa Harlowe-ban, Fielding pedig a Tom Yones-ban emlékezik meg Magyarországról. — Rác Lajos: *Schopenhauer a magyarokról*. A híres bölcselő műveiben két helyen található magyar emberekre való utalás. Az egyik Kőrösi Csoma Sándorra, a másik a halálraítélt gr. Beleznyayra vonatkozik.

Ethnographia. 1919. évf. 1—6. sz. Szegedy Rezső: *Régi szerb vitézi ének Kinizsi Pátról.* Az ének voltaképen Vuk despota hűségének dicsőítése; egyébként Kinizsi Pál s a szerb főúr több csatájának mozzanatai olvadnak itt össze egy csata képében. — Heller Bernát: *Népies és folklorisztikus elemek Zrínyi Miklós műveiben.* Zrínyi művei bővelkednek népies vonásokban. Nyelve népies hangtani jelenségeket, népies szókat, szerkezeteket, szólásokat tüntet fel: szereti a közmondást, a példaszót. Ritmusa itt-ott a népköltés hangján csendül meg. Költészete tartalmilag a folklor gazdagságából is gyarapszik, néha mese-elemekkel, máskor legendával, mondával. Ezeket a tartalmi elemeket a költő nem közvetlenül a népből merítette, hanem az irodalomból, még pedig nem a népiesből. De magát az élő néphagyományt is felhasználta. — Solymossy Sándor: *Az ezeregy-éj.* A kérdésre vonatkozó irodalom gondos felhasználására valló tanulmány megállapítja, hogy a nagy mesetárban feldolgozott anyag népmeséken alapszik. Amely Ezeregyéjbeli típus vagy motívum nyugaton is előfordul, az a francia, angol, skandináv stb. folklorban az Ezeregyéjbeli fejlett szerkezetet mutatja, nem pedig az előző népmesei bázist. A mondaanyag lassú felgyülemlésének módját klasszikus példán szemlélteti az Ezeregy-éj gyűjtemény. A régi ú. n. naiv eposzok mondatömege csakis ily írásos mondatárak révén gyűlhetett halomba, mielőtt megéneklője vagy feldolgozó akadtak. — Mora Ferenc: *Kálmány Lajos halála.* Kegyeletes megemlékezés és figyelemreméltó adatok az érdekes egyéniségű, nagy tehetségű folkloristáról. — Tolnai Vilmos: *A Toldi-monda és a lovageposzok rokonságához.* A Toldi-mondának Parcival — és Trisztán — rokonságára vonatkozó egyezései már hetven évvel ezelőtt szemébe ötlöttek Kertbeny Károlynak (Toldi fordításához írt jegyzeteiben), akire sem Riedl, sem Solymossy, sem a többi Toldi-kutatónk nem gondolhatott, annyira eldugott helyen jelentek meg észrevételei. — Tolnai Vilmos: *Schwank: trufa.* A szerző Arany nevében (v. ö. a Pázmán lovag első kiadásához írt műfaj-megjelölését) ajánlja a folklóre és az irodalomtörténet művelőinek a «Schwank» magyar egyértékesül a «trufa» szót. — Binder Jenő magyar adalékokat közöl *Antti Aarne-nak: «Az égből jött ember»-ről szóló mesetanulmányához.* — Szendrey Zsigmond: *Népbabonák Jókai műveiben.* Érdekes adatközlés a nagy költő munkái alapján. — Gulyás Pál: *Népköltésünk idegennyelvű fordításai.* Újabb könyvészeti adatok.

Katholikus Szemle. 1920. évf. 7—8. sz. — Zoltvány Irén: *Irodalomelméleti kérdések.* Az irodalmi művek legfőbb meghatározó jegye: az érték. Annál remekebb valamely költői mű, minél állandóbb értékű és másrészt minél általánosabb érdekű érzéstartalmat tud művészi módon közölni az emberiséggel. Ebben határozódik a világirodalmi érték fogalma is. Az irodalomban megnyilatkozó nemzeti lélek mint érzéstartalom irodalmi hatás tekintetében hatalmas tényező. Az irodalomtörténet az irodalom

egész életének törvényszerűségét kutatja. Főadata nemcsak megértetés, hanem értékelő ítélkezés is. Módszere lehet: kutató, föltaláló, ismeretközlő és rendszerező. Az alkalmazható módszerek közül itt is az lesz a legcélravezetőbb, amely legtöbb oldalról tudja megvilágítani széleskörű és változatos jelenségekben bővelkedő tárgykörét.

Krónika. Politikai és irodalmi hetilap Szegeden. 1919. évf. 1. sz. — Juhász Gyula: *Riportok a régi Szegedről: Zoltánka a Serház-uccában*. Ismeretlen adatok Petőfi Zoltánról. Petőfi Zoltánt nagybátyja, Petőfi István 1866 őszén hozta Káló Antal gombkötő mesternek, Juhász Gyula nagypapjának házához. (Serház-utca 407. sz.) Húsz pengő forintot fizetett unokaöccséért a teljes ellátás fejében. Beiratta a kogyesrendiek főgimnáziumának VIII. osztályába. Petőfi Zoltán viharos ifjúság után került már Szegedre. Három hónapig csöndes, komoly fiúnak mutatkozott, de karácsonykor szerelmes lett egy leányba s a színészet is vonzotta. Kimaradt az iskolából s elment Szegedről. Egy szegedi tanára él még Petőfi Zoltának: Tóth Antal kegyesrendi tanár, aki a tanári kar jegyzője volt abban az évben, mikor Petőfi Zoltán a piaristákhoz járt.

Magyar Középiskola. 1920. évf. 1—6. sz. — Huszti József nagy elismeréssel szólva Fináczy Ernőnek *A renaissancekori nevelés története* című munkájáról, kiemeli, hogy az a 23 oldal, mely a magyar humanizmus történetét körülbelül Oláh Miklós felléptéig vázolja, önmagában véve tudományos értékű, mint eddig legjobb összefoglalása e korszak művelődéstörténetének. Egyben megállapítja, hogy az az adat, mely szerint az *«Ad Nicolaum V. Pont. Max. de Homero traducendo»* című költeményt Janus Pannonius írta volna, Ábel tévedése. Elesik tehát az a föltevés, hogy V. Miklós Janus Pannoniust felszólította volna Homeros fordítására.

Magyar Múza. 1920. évf. 1. szám. — Császár Elemér: *Beköszöntő*. A Magyar Múza pártlap lesz: minden erejével a nemzeti eszme szolgálatába áll. — Beöthy Zsolt: *Évfordulón*. Emelkedetthangú utalás arra, hogy Kisfaludy Károly korszakos jelentőségű pályája 1819-el veszi kezdetét. — Négyesy László: *Az ősz Toldi*. A Toldi-mondának fejlődése során Hlovait megelőzőleg volt egy lovagi szellemű fázisa. Ennek emlékét őrzi az a két bonyodalom elbeszélés, mely Hlovai históriájának első részéből rekonstruálható s amelyből Arany az első Toldit alkotta. — Kozma Andor: *A magyar irodalom halottai*. Berczik Árpád, báró Dóczy Lajos és Zempléni Árpád nekrológja. — sz. a.: *Az új «Nyugat»*. Ha Babits Mihály magyar ember, hogyan indíthatta meg újra a Nyugatot, a nemzetpusztító politikai irány egykori irodalmi fullajtárját. — r.—n.: *Ismeretlen magyar dráma a XVII. századból*. Mészöly Gedeon bukkant rá a M. T. Akadémia kéziratárában. Címe: Constantinusnak és Victoriának egymáshoz való igaz szerelméről írott comœdia. Terjedelme 82 levél, kora: 1648.

2. sz. — Voinovich Géza: *Írók és irodalom*. Tanulságos megfigyelni a közös jellemvonásokat a mult század irodalmában az írók között, a kritikában és a közönségnél. A mult század íróira jellemző a kitartás, mellyel pályájukra készültek. E kor tanulmányban leggazdagabb évtizedei eredetiségben is leggazdagabbak. Az íróknak ezidőben erős érzékük volt a nagy vonások iránt, fel tudtak emelkedni általános eszméig és érzelmekig. Ebben van hatásuk maradandóságának nyitja. Nemzeti érzés szempontjából is erős ez az irodalom. — á. é.: *Tisza István tragédiában*. Utalás arra, hogy egy német író — Heinrich Schmidt — szomorújátékot írt a tragikus végű nagy államférfiról. — *Íróinkhoz*. Melich János, a Széchenyi Országos Könyvtár igazgatója, fölkéri íróinkat, hogy valamelyik kötetüknek eredeti kéziratát ajándékozzák a Nemzeti Múzeumnak.

3. sz. — Voinovich Géza: *Írók és irodalom*. (II.) A mult század első, nagyobb felében az irodalmi munkásság és elmélet nem szakadt úgy külön, mint napjainkban. Szépiróink ma nem írnak kritikát. A magyar kritika főelve ma sem lehet más, mint a multban: a művészi tökély, a nemzeti szellemmel összeforrv. — Szász Károly: *Csiky Gergely drámaírói pályája*. Csiky irodalomtörténeti jelentősége két irányban is mutatkozik: 1. abban, hogy a költői képzelgések és elvont eszmények rajza helyett nyomatékkal terelte rá drámaíróink figyelmét a körülöttünk forrongó társadalmi élet különböző mozzanataira; 2. hogy a drámai esemény kidolgozásában kitünő példát szolgáltatott. — *Az Athenaeum regény-pályázatán* a következő szerzők nyerték el a tizenöt-, tíz- és ötezer koronás pályadíjakat: Kosáryné Réz Lola, Hajnik Miklós és Falu Tamás.

4. sz. — Voinovich Géza: *Írók és irodalom*. (III.) A régi közönség kevesebb könyvet vásárolt, de többet olvasott. Az irodalom jobban behatolt a köz- és a magánéletbe. — Madách Imre: *Szegény legény data* c. eddig kiadatlan versének közlése. — *A Kisfaludy-Társaság nagy napjai*. E tájékoztató szerint Vargha Gyula és Kozma Andor a Társaság titkárai húsz évi működés után lemondtak. Az új titkár Szász Károly lett. Császár Elemér, akit másodtitkárnak választottak meg, nagy elfoglaltsága miatt nem vállalhatta a megbízást. — *Beöthy Zsolt a Nyugatosokról*. A nyugati modernisták iskolája a hűtlenség iskolája volt. Ezt a mételyező irodalmat, nemünknek ezt a nadragulyáját, ki kell gyomlálnunk. — sz. l.: *A Vajnszék*. Az Akadémia ezúttal azt a drámát jutalmazta meg, melyet a közönség és az ujságok is ünnepeltek: Herczeg Ferenc Fekete lovas-át.

5—6. sz. — Beöthy Zsolt: *Vörösmarty és történeti helye*. Vörösmarty világirodalmi mérték szerint is klasszikusnak mondható. Elmélkedő költőt, aki annyira képzelteni és éreztetni tudná, amit gondol, alig ismerünk. Másfelől a különböző művészi szemléletmódoknak, költői hangulatoknak meglepő vegyítése által tarthat igényt kiváló helyre a magyar irodalom határain túl is. — Papp Ferenc: *Szabolcska Mihály*. A falu világából jut el a kor eszméinek harcához, de költészetének középponti tárgya a falu

marad vadvirágos mezeivel s madárdalos erdeivel. Költeményei legtöbbszörre alig egyebek, mint egy-egy csillogó ötlet vagy sejtelemyszerű hangulat. Érdeme, hogy erkölcsiségének tisztasága s ízlésének magyarsága élő tiltakozás volt egy hanyatló kornak nemzetrontó eszméi ellen. — r. r.: *A Petőfi nagydíj sorsa.* A Petőfi-Társaság nagydíját Jakab Ödönnek ítélték oda. — Zsigmond Ferenc: *Lévay József.* Gyakorlati életbölcsek a legnagyobbak közül való, mint költő azonban csupán derék és tehetséges tanítványa két lángelméjű kortársának: Petőfinek és Aranynak. — Patay Pál: *Levelek a sajtóról.* (I.) Az üzleti szempont túltengése okozta, hogy a multak értékes hagyományai mellett kitartó, tisztos magyar irodalom mellett, az elkorcsosult sajtószabadság erejénél fogva egy változatos és gazdag, de idegen szellemű hirlapirodalom és hozzája illő drámairodalom keletkezett. — B. L.: *Jób Dániel sikere Bécsben.* Szatirikus utalás az Őszi vihar c. gyenge színmű sikereinek kulisszatitkaira.

8. sz. — Berzeviczy Albert: *A bolsevizmus a magyar kultúrában.* A bolsevizmus nem okozhatott volna akkora erkölcsi kárt, a mekkorát vallási és iskolai téren is hátrahagyott, ha munkáját meg nem előzik az irodalom és sajtó oly kiesapongásai, melyek a lelkeket mind hajlandóbbakká tették a vallás és erkölcs minden parancsának és korlátjának megvetésére. — Rédey Tivadar: *A magyar beszéd színvonalának művészei.* (I.) Mihályfi Károly. Játékáról már 1879-ben nagy elismeréssel emlékezik meg a sajtó. E jó vélemény később sem fordult balra. — Patay Pál: *Levelek a sajtóról.* (II.) A sajtó felvirágzása és belső leromlása körülbelül a bosnyák foglalási háború (1878) idejében kezdődött. Igaz, hogy a szinte zsarnoki hatalomra jutott sajtó sokat tett a magyarosításért, de az ár, melyet ezért a sajtó lába alá került irodalom, tudományosság, művészet, sőt közerkölcs is fizetett, bizonyosan borzasztó volt. — Angyal Dávid: *Görgei Artur Péterfy Jenőről.* A nagy hadvezér elismeréssel emlékezett meg Péterfynek Görgei István munkájáról szóló cikkéről. — J... s.: *Vörösmarty-akadémia.* A tagok jórészenek olyan írói multja volt, hogy hét város versengett volna azért, hogy — nem ott születtek. Szerencséje volt az irodalomnak, hogy csak egy gyűlést tartottak: jött a bolsevizmus és elsöpörte őket. — J... s.: *A disznófejű nagyúr.* A Vörösmarty-akadémia tagjai Hatvany Lajos bárót szemelték ki új Széchenyinek. A báró azonban egy évi jövedelime helyett csupán ötezer koronát ajánlott fel alapítványul. — B. L.: *A Hét és a magyarság.* A Hét az 1890-es évektől kezdve hétről-hétre röptette mérgezett nyilait a magyarság legkiválóbb embereire. — á. é.: *Lafontaine-Társaság Magyarországon.* Mi szükség nálunk országos Lafontaine-Társaságra, mikor nincs az egész országra szóló Arany János- vagy Vörösmarty-Társaság? — sz. l.: *Herczeg Ferenc és a Petőfi-Társaság.* Herczeg lemondott a Petőfi-Társaság elnökségéről, mert a közeljövőben olyan hivatást szánt magának, mely megkívánja, hogy minden erejét koncentrálja.

9—10. sz. — Galamb Sándor: *A magyar líra a kiegyezés után.* (I.) Az új irányok egyike: bizonyos bölcselőbb szellem terjedése. Ezzel kapcsolatban röppen be a magyar gondolatba a pesszimizmus árnya. Igen jelentékeny változási lehetőséget teremt a kiegyezésben lerakott biztos politikai alap az egyéniség erősebb differenciálódása számára is. A régi lírában uralkodó témának, a hazatiságnak helyébe egy új királynő lép: a szerelem. Mellette egyre hangosabban szólal meg az emberi társadalom mélységeinek jajgatása is. A természetérzék szintén más irányban fejlődik ki. De azért az új irányok mellett a régi irányok folytatói is tovább dolgoznak s külső és belső formai eredményeik egy szintvonalon állanak az új irányok értékeivel. — Czákó Elemér: *Közgyűjteményeink a vörös uralom alatt.* Itt is azt látjuk, hogy nagyokat ígérnek, de beváltani nem tudnak semmit. — Rédey Tivadar: *A magyar beszéd színpadi művészei.* (II.) Szacsvay Imre. Hetedik éve már, hogy Szacsvay önként megvált a színpadtól. Bizonyos, hogy nélküle a magyar színpad szegényebb lett: a férfias méltóság hangjaival. — Patay Pál: *Levelek a sajtóról.* (III.) A romlott sajtónak az irodalommal szemben igen nagy bűnei voltak. Csak a M. T. Akadémia és az irodalmi társaságok erősebb föllépésétől várható az erkölcsi segítség. — B. L.: *A bílső partról.* Jellemző idézetek a *Múlt És Jövő* e. magyarnyelvű cionista lapnak a magyar sajtó elzsidósodásáról szóló cikkéből. — tz.: *Memento.* A minap temettük tudományos irodalmunk egyik legbiztosabb reményességét; halálának oka orvosi nyelven: az elégtelen táplálkozás. Nem lehetne találni módot arra, hogy a mai kultúrát követelő korban megakadályozzuk kultúrértékeink további pusztulását.

11—12. sz. — Galamb Sándor: *A magyar líra a kiegyezés után.* (II.) Formai tekintetben legszembetűnőbb változás, hogy az új líra serkentő módja erősen variáló, a régi megnyilatkozásoknak haladó formájával szemben. Az új líra festőibb, a régi plasztikusabb. A régi líra pontos indokát adja a bemutatott érzésnek. Ezzel szemben az új irány jellemző vonása a költemény nyitva hagyása. Az érzés nincs teljes kerektségében bemutatva, csak egy-két húr van megütve, a hangulat azután tovább rezeg. — Hartmann János: *Vajda János.* A mérsékelt termés mellett is Vajda lírájának jó része csak annyiban nagybecsű, amennyiben egyéniségéhez kapcsolódik. Képzete szereti a hatalmas méreteket, a szokatlant, a rendkívülit. Emberi ideálja Napoleon. Nemcsak tárgyaiban, hasonlataiban is a nagyság és szertelenség vonzza. Nyelvében van energia, képzete szárnyaló, de veresége pongyola s ez egyik oka népszerűtlenségének. — Zsigmond Ferenc: *Magyar utópia.* (Jókai: *A jövő század regénye.*) A szocializmus állam-eszményének rajzában Jókai körülbelül megmarad a közhelyszerű optimista ábrándok és szólások keretében. Annál meglepőbb olvasni manapság e regénynek azokat a részleteit, amelyek a társadalmi és politikai átalakulásokkal járó rettenetes válságokat ábrázolják. Jókai jóvendőseiből vég-

zetszerűen bekövetkezett mindaz, a mi ránk nézve rossz. — Rédey Tivadar: *A magyar beszéd színpadi művészei*. (III.) Gyenes László — Luciferével és Mephistójával — nálunk a sátánábrázolások öse lesz. Egyéb szerepei mellett magyar parasztábrázolásai is kiválóak. — Patay Pál: *Levelek a sajtóról*. (IV.) A hírlapírónak a maga életföladatában ép oly kifogástalannak kell lennie, mint a legmagasabb állami bizalomra pályázó államférfiúnak. — Hartmann János: *Ábrányi Emil*. Ábrányi lírájának szebb darabjai a szerelmet és hazafias érzést zengik. Fajszeretetére jellemző, hogy drága anyanyelvünk színességét és hajlékonyságát is bemutatta egy versében. Műfordításai közt páratlan szépségű Byron Don Juan-jának átültetése. — P. y. T.: *Az elorozott «Szózat»*. Megállapítható, hogy nemzeti énekünk szépségei annyira meghatottak egy bizonyos Barák-Prerhof-Vilimek nevű cseh literátor-háromságot, hogy valamelyikük lefordította és kiadta «Cseh nemzeti dal» címen, csakhogy elfelejtette aláírni Vörösmarty nevét.

Magyar Nyelv. 1919. évf. 7—10. sz. — Jakubovich Emil: *Adalékok nyelvemlékeink sorozatához*. Kiigazítja a nyelvemlékeink sorrendjére vonatkozó adatokat. — Vargha Damján: *Van-e szükség a Nyelvemléktár új kiadására?* A Döbrentei-kódex kiadása alapján közölt adatok is azt bizonyítják, hogy szükség van a Nyelvemléktár új kiadására.

1920. évf. 1—3. sz. — Tolnai Vilmos: *A proletárdiktatura nyelvről* szóló érdekes dolgozatát Jakubovich Emil: *Adalékok nyelvemlékeink sorozatához* című cikke követi. Utóbbiban több eddig kiadatlan XVI. századbeli szöveg található. — Mészöly Gedeon: *Egy ismeretlen régi magyar dráma*. Az 1648-ból való «Constantinusnak s Victoriának egymáshoz való igaz szerelmekről frott comödia» ismertetése. — Sz. K.: *Három régi corderünk újkori történetéhez* c. cikkéből kitűnik, hogy a Cseh-, Érsekújvári- és Thewrewk-kódexet a ferenczrendi rendfőnök ajándékozta az Akadémianak 1851-ben.

4—6. sz. — Mészöly Gedeon: *Egy ismeretlen régi magyar dráma*. (II.) A nyelvi jelenségek, a szerkezet sajátossága s a kézirat története valószínűvé teszik, hogy ez a dráma nem fordítás, hanem valamely irodalmi műveltségű, műkedvelő magyar úrnak idegen hatások alatt írt szerzeménye. E mű mind a műfaj stílusának, mind a régi magyar finomabb társalgási nyelvnek kiváló fontosságú emléke. — Jakubovich Emil: *Adalékok nyelvemlékeink sorozatához*. Mily megbízhatatlanok régebbi kiadványaink, mutatja a legújabbban előkerült 1488. évi Bagonyai Rtóolvasások hiteles szövege. — *A Magyar Nyelvtudomány Kézikönyve*. Az ily című kiadvány első kötete tervének részletes ismertetése.

Magyar Szó. Irodalmi, művészeti és társadalmi hetilap Nagyváradon. 1919. évf. 7. sz. — *A költő kultuszához* c. közli Ady Lajosnak egy levelét. E levélben Ady Endre öccse közli, hogy most írja Ady Endre életrajzát.

20. sz. — Marcato: *Mátyás király a dulmü-irodalomban*. Ismerteti a Mátyás királyról szóló operákat.

22-23. sz. — Oláh Gábor: *Ady Endre*. Ady Endrének egyéni elemzése. A költőben egy hiszterikus asszony és egy gyermek lappangott. Határtalan gőgje lemondó kétségbeeséssel és naiv kedvességgel váltakozott. Magában hitt, nemzetében nem, pedig nemzete fia volt. Költői jelentősége: 1. új nyelvet teremt; 2. új formát ad a szimbolizmussal gondolatainak; 3. új mifológiát alkot; 4. lírai verizmust hoz be költészetünkbe s ezzel kibővíti határait; 5. magyarságát kiterjeszti az egyetemes emberiség végtelenjében; 6. tudat-alatt lappangó lelki elemeket először töri versékbe; 7. a vatesnek egy új, modern alakjával ajándékoz meg bennünket magában. Ha csak a címét nézzük annak a 840 versnek, amely Ady kilenc kötetében szibong, elámulunk a szimbolumok hallatlan gazdagságán. A leggyönyörűbb költői metamorfózis regés erdejébe tévedünk: minden lépés meglepetés. Ady szimbolizmusa vizionárius és drámai; vizionárius: mert látomásokban vetíti elébünk lelke mozgalmait; drámai: mert e látások rohanó képek mozgó csoportjában igazi akcióban lépnek át fantáziájából a verssorokba. Költészete gyónás, legrejtettebb érzéseit is elsusogja. Szerelme is egész testiségében megy át költészetébe. Minden szerelmes versének valami szomorúság romeg az alján: a halálsejtelen.

Mult És Jövő. 1920. évf. 36. sz. — Peisner Ignác: *Zsidó akadémikusok*. A M. T. Akadémiába 1840-ben választották be az első zsidó tagot, Bloch Móricot, de ő később elhagyta felekezetét. Az 1860-as évek derekától kezdve számos zsidó tudós nyert helyet az Akadémiában. A nyelvtudomány, irodalomtörténet és történetírás köréből: Goldziher Ignác, Bánóczy József, Acsády Ignác, Marczali Henrik, Alexander Bernát, Halász Ignác, Kunos Ignác, Mahler Ede. Az Akadémiának jelenleg 12 zsidó tagja van s ugyanannyira tehető a kikeresztelkedettek száma.

Ord Och Bild. 1918. évf. 12. sz. — Leffler Béla: *Modern ungersk litteratur*. A modern magyar irodalom ismertetése a legolvasottabb stockholmi folyóiratok egyikében. A svéd, norvég, dán és finn közönség előtt bemutatott magyar írók: Ady Endre, Gyóni Géza, Kiss József, Mikszáth Kálmán, Gárdonyi Géza, Herczeg Ferenc, Móricz Zsigmond, Ambrus Zoltán, Molnár Ferenc, Tormay Cecil, Kafka Margit és mások. A művelt nagyközönségnek szánt szöveget több arckép élénkíti.

Századok. 1919. évf. 3—10. sz. — Lukinich Imre: *Gróf Zrinyi Miklós-műk, a költőnek születési éve*. Zrinyi Györgynek és Széchy Magdolnának lakodalma 1619 május 19-én Muraszombat várában folyt le, Zrinyi Miklós tehát legfeljebb 1620 tavaszán születethetett. Ezzel kapcsolatban megállapítja a szerző, hogy Zrinyi György valószínűleg 1619-et követő években tért át a róm. kath. vallásra.

1920. évf. 1—3. sz. — Károlyi Árpád: *Széchenyi István elkövetett iratai*. Tájékoztató jelentés azokról az iratokról, melyeket a bécsi rendőrség Széchenyi lakásán, a nagy férfiú öngyilkosságát követő napokban lefoglalt s amelyek csupán újabban lettek hozzáférhetőkké a tudományos kutatás számára. (Levelek; naplótöredékek; egy német nyelven, Sz. Bélához írt Parainézis; az új osztrák birodalmi politikának 700 ívrét oldalra terjedő kritikája; stb.) — Ferenczi Zoltán: *Észrevétel Lukinich Inre gr. Zrinyi Miklósnak, a költőnek születési éve c. cikkére*. A szerző helyesnek ismeri el Lukinich megállapítását, mely szerint Zrinyi legkorábban 1620 februárjában született. Megjegyzi azonban, hogy a következtetés alapjául szolgáló meghívó nem azt mondja, hogy a költő szülei 1619 május 19-én az esküvőt tartották meg, csak azt, hogy ez volt a diesolemnitatis nuptiarium, mert az esküvő már előbb megtörtént. — *Gróf Klebelsberg Kunó hollandi akciója a magyar történetírás érdekében*. A cikkből kitűnik, hogy a M. Történelmi Társulat elnökének buzgólkodása folytán Hollandiában a magyar historikusok támogatására 247,500 koronát gyűjtöttek. Az itt megjelölt összegből tizennégy történetíró kapott megbízást egyes fontosabb történeti kérdések kidolgozására. Jelentékeny segítség jutott *«A magyar történetírás története»* c. készülő kiadványnak is. — *A Magyar Történelmi Társulat «Babics József könyvtára»*. Babics József udvari tanácsos mintegy 6000 kötetes történelmi szakkönyvtárát a M. Történelmi Társulatnak ajándékozta.

Uránia. 1919. évf. 4—12. sz. — Szász Károly: *A százesztendő «Tatárok»*. A még 1809—11-ben írt *Tatárok* irodalomtörténeti szempontból azért is nevezetes mű, mert igazában vele kezdődik a magyar dráma folyamatos története.

1920. évf. 1—3. sz. — Révai Mór: *A «Magyar Ifjúság» és az ifjúsági irodalom*. Mutatvány a szerző *«Írók, könyvek, kiadók»* c. érdekes adatokat tartalmazó, sajtó alatt levő könyvéből. *«A kiadó kötelessége, de érdeke is az új, a klasszikus ifjúsági irodalmat a legjobb írók... segítségével megalkotni, mert hiszen ez a legjobb propagandája a nagy irodalomnak.»*

Új Magyar Szemle. 1920. évf. I. köt. 1. sz. — Lendvai István: *Irodalom és világnézet*. A magyar irodalomnak a XX. század elején kellett átesnie a maga forradalmán. Jellemző, hogy e forradalom nyíltan a *«nyugateurópai»* jegyében zajlott le, miközben irányítói azok voltak, akiknek faji leszármazásuk és gyakorlati céljaik merőben idegenek voltak nemcsak a magyarság szellemétől és céljaitól, hanem magától a nyugateurópai szellem gyökerétől, történetétől és faji színeződéseitől is. Az igazság és a jövő azé a magyarságé, amely az akadémiizmus és a hamis modernizmus közt gyötörődve minőségileg újat jelent a kettőhöz képest s amely legközvetlenebbül kapcsolódik az európai új szellemiségbe. — Harsányi Kálmán: *Emlékezés Zempléni Árpádról*. Csodálatos, hogy Zempléni Árpádot a min-

den szavát átható ősi magyar zamat a ma irodalmi köreiből afféle megmosolygott furcsasággá tette. Holott talán éppen ezért marad drága érték nekünk e derűs lelkű költő művészete.

2. sz. — Kosztolányi Dezső: *Ábrányi Emil*. Ábrányi Emil egyik legjellegzetesebb szabadelvű szellemünk; politikai hitében újtó, az irodalomban, a művészet eszközeiben ó-konzervatív. Verseiben sok a cyránói játék, a donjuáni elmésség, a victorhugoi szenvedelmes ékesszólás. — Lendvai István: *Zrinyi Miklós 1920-ban*. Minden nagyjainknak elmúlt földi életén van valami tanulni és lelkesedni való. Zrinyi nagyon a miénk, de váltásunk azon fordul meg, mennyire vagyunk mi az övé.

3. sz. — Dóczy Jenő: *Írók és irodalom*. A szerző újabb irodalmunk mérlegét kedvezőbbnek látja, mint Voinovich Géza, egy nagy fogyatékára azonban ő is rámutat. Kénytelen elismerni, hogy modernjeinkből mintha teljesen kikopott volna a múlt század íróinak nemes idealizmusa. — Kosztolányi Dezső: *Pósa Lajos*. Pósa Lajos költészetében bizonyos szempontból nézve nincs mesterkéeltség. Csak annyit vesz föl a világból, amennyi egy gyermek is befogad. Érzelmes, anélkül, hogy érzelgős lenne.

II. köt. 2. sz. — Oláh Gábor: *Arany János magyarsága*. Arany a nagy megtartó szellemek közül való. Soha költő lelkiismeretesebben nem hagyta utódaira nemzetét, faja egész koráig tartó életének szent és erős hagyományait. Magába olvasztja az előtte élt irodalomnak minden alaki és tartalmi szépségét s mint egy hatalmas szám: jelenti a nemzet szellemi bevételének végső összegét. — Alszegehy Zsolt: *Sajó Sándor*. Költészete érzések és hangulatok nem gondolatok sorával tesz világfelfogásáról tanúságot. Ami ebből kibontakozik, az a józan, békés, vallásos magyar ember életnézete. Ezt a két vonást teszi egyénibb szí nűvé: a kötelességtudó hangsúlyozása és az, hogy mindent az emberi szempontjából ítél meg.

Hírlapok.

Az Est. 1919. évf. 124. sz. — *Vezércikkben* tiltakozik az ellen, hogy Lukács György, a megszökött népbiztos, néhány németországi — de nem német! — «tudós» segítségével kiszabaduljon a büntető igazságszolgáltatás kezei közül. Ez a zagyaeszű hazaáruló «aljas terrorista volt, gyilkolást sürgetett, embervért ontott... A titokban megjelenő Vörös Újságnak kezdetétől fogva munkatársa volt, véresen izgató és lelkiismeretlenül bolondító cikkeivel elárasztotta a lapot... Egy megláncolni való bestia ez a milliomas Lukács, nem pedig üldözött tudós», s azok a közismert németországi írók rossz szolgálatot tesznek internacionalista véreiknek, mikor ezt a vérszomjas magyargyűlölő kalandort pártfogásukba veszik.

Budapesti Hírlap. 1920. évf. 7. sz. — Molnár László: *A Szózat hét nyelven*. Ismerteti Vörösmarty Szózatának német, francia, angol, tót, szerb, oláh és olasz fordításait.

Kisújszállás És Vidéke. 1920. évf. 39. sz. — Dénes Szilárd: *Zádor és Ágota mondája*. Arany János Elvesztett Alkotmányának I. énekében céloz erre a mondára, mely valánikor elevenen élhetett a kisújszállási köztudatban. Itt hallotta Arany is. A monda a ponyván nyomtatásban is megjelent. (1870.)

Munkás Ujság. 1920. évf. 5—13. sz. — Szieberth Imre: *Népies irodalomtörténet*. A nemzeti gondolkodású, keresztény munkások számára népies modorban ismerteti Ábrányi Emil, Váradi Antal, Jakab Ödön, Kozma Andor, Sajó Sándor, Endrődi Sándor, Szávay Gyula és Vargha Gyula életét és költészetét.

Pester Lloyd. 1920. évf. 129. sz. — Wertheimer Ede: *Ein ungedruckter Brief Petöfis an Kossuth*. Közli Petöfi Sándor egy ismeretlen levelét, melyet Kossuth Lajoshoz intézett 1848 december 24-én. Levelében arra kéri Kossuthot, hogy nevezze ki honvédőrnaggyá.

Sárospataki Hírlap. 1920. évf. 1—22. sz. — Ebben a jó színvonalú hetilapban a sárospataki tanárok tudományos értékű cikkeket is közölnek. Gulyás József adalékokat nyújt Kazinczy Ferenc, Molnár Borbála, Csokonai Vitéz Mihály és Tompa Mihály munkásságához. Harsányi István egybegyűjti a sárospataki irodalmi vonatkozásokat s adatokat közöl Gyöngyösi István sárospataki diákságáról.

Uj Nemzedék. 1919. évf. 3. sz. — Lendvai István: *Néhány adat az irodalmi patkánylázadáshoz*. Jellemző följegyzések arra nézve, hogyan dühöngtek a proletárdiktatúra idején a magyarságot aláaknázó írók és zsurnaliszták. Lukács György, Hatvany Lajos, Kéri Pál, Pogány József és Gábor Andor körül az utca esaternáinak undorító élödsi-tömege nyüzsgött. Tervszerűen előkészített sajtómérgezésükkel ők taszították Magyarországot a romlásba. «Ugyanegy patkányvér szaladgált moralitásuk ereiben. Szóhoz jutásuk, életheletőségük csak annak a texasi anarchiának köszönhető amely itt tizenöt éven át dúlt a pesti ujságírásban, irodalomban és kritikában. Ezek és egyivású cimboráik ülték tele az ujságírók otthonát és csináltak belőle egy olyan morális boszorkánykonyhát, amelynek szörnyűségét egész nagyságában csak egy középkori festő képzelete vagy egy Goya ecsetje tudná megeleveníteni: s ezek és azonos lelkületű, legfőlebb óvatosabb patronusaik csináltak itt tizenöt éven át ujságot, könyvet, haladást, közvéleményt.»

1920. évf. 121. sz. — I. I.: *Magyarellenes írók*. Főlhívja a figyelmet arra, hogy míg az ellenséges hatalmak és szövetségestársaink írói a nemzeti gondolattól lángoltak, addig nálunk perverz gyönyörűséggel mardosták a vérző és nyomorgó magyarságot olyan emberek, akiknek hálás szere-

tettel kellett volna övezniök a magyarságot. «Páratlanul áll a kultúra történetében, hogy egy országnak a maga fiai között annyi ellensége legyen, mint a szerencsétlen Magyarországnak. Minden valamirevaló országban az írók viszik legelől a sovinizmus, a nemzeti gondolat fáklyáját, ők fejezik ki a faj legbensőbb lelkét, ők harcolnak meg a szellemek harcát, amely épp oly sorsdöntő, mint a fegyverek háborúja... Csak nálunk, magyaroknál nevelkedtek kígyók az irodalmunk keblén. Itt éltek közöttünk a Gábor Andorok, Lukács Györgyök és Pogány Józsefek, százezreket harácsoltak össze «magyar» írói tevékenység címén, ők tolakodtak föl a nemzet szellemi irányításának polcaira és mi nem bunkóztuk le ezeket a fenevadakat kölyök-korukban! Most aztán egymásután támadnak föl ellenünk biztos külföldi odujukból ezek az elfajzott hazátlan bitangok, akiket csak az az egyetlen szál fűz a magyarsághoz, hogy véletlenül köztünk születtek és jól-rosszul megtanultak magyarul. Hol van ország a világon, mely eltűrné saját «fiainak» külföldi garázdálkodását és hazája elleni propagandáját? Miért nem hoznak törvényt efajta hazaárulók ellen, miért nem foglalják le itteni vagyonukat, miért nem zárják ki őket örök időkre az ország területéről és miért nem akad igazságos kéz, amely eléri őket külföldön is és a torkukba forrasztja a magyargyalázó szót.»

Virradat. 1920. évf. febr. 17. — Figyelő: «Pesti» irodalom. Pósa Lajos nemes egyéniségének jellemzésével kapcsolatban adatokat sorol föl arra nézve, hogy a zsidó írók mennyire gúnyolják a magyar történelmet és irodalmat. Magyarország helyzete hasonlíthatatlanul kedvezőtlenebb, mint Lengyelországé, ahol a zsidóság szintén hatalom, de míg a lengyel sajtó és irodalom megmaradt a lengyel hazafiak kezében, a magyar sajtó és irodalom ájultan hever a kegyetlen hóditó lábai előtt.

FIGYELŐ.

Elhunytak.

Ábrányi Emil (1850—1920) költő és hirlapíró, a Kisfaludy-Társaság rendes és a Petőfi-Társaság tiszteletbeli tagja, volt függetlenségi párti országgyűlési képviselő, egyike volt legtermékenyebb költőinknek, aki lantját különösen a hazafias érzelmek szolgálatába állította. A szabadságharc eszmeköréből vett verseit az ifjúság évtizedeken át szívesen szavalta a márciusi ünnepélyeken. Első költeményével 16 éves korában lépett föl a Fővárosi Lapokban, melynek 1866—75. rendes munkatársa volt. A Pesti Napló kötelékébe 1873-ban lépett, melynek némi megszakítással 1896-ig volt belső dolgozótársa, amikor Vészi József vezetésével a szerkesztőség jó része, köztük Ábrányi is a lap kötelékéből kilépett s megalapította a Budapesti Naplót, amelynek színházi referense lett. 1904-ben Braun Sándorral megalapította A Nap c. első magyar boulevard-lapot, melynek 1907-ig volt főmunkatársa. Ezután a koalíció uralomra jutásakor függetlenségivé átvedlett Magyar Nemzet munkatársa lett. Eredeti és fordított költeményei, kritikai dolgozatai és tárcái a legtöbb fővárosi és igen sok vidéki napi- és hetilapban láttak napvilágot. Különösen gyakran kereste fel verseivel a Fővárosi Lapokat (1901-ig), a Hetet (1891—1905-ig) s a Vasárnapi Ujságot (főleg 1908 óta). Mint műfordító igen hasznos és nagyarányú munkásságot fejtett ki. E téren főleg Byron Don Juan-jának és Rostand Cyrano de Bergerac-jának művészi fordításával aratott nagy sikert. Néhány opera-szöveggönyvet is írt, jobbára idegen eszme után. Eredeti és fordított önálló köteteinek a száma meghaladja a hatvanat. A főbbek: *Költeményei*. Budapest, 1876. — *Újabb költeményei*, u. o. 1882. — *Teréz és kisebb költeményei*, u. o. 1884. — *Don Juan-ja*. Byron után, u. o. 1884. (Az első 6 ének; u. o. 1892. a teljes mű; u. o. 1899. 2. jav. kiad.) — *Manfréd*. Byron után. U. o. 1891. — *Epilóg*. Versek. U. o. 1894. — *Márciusi dalok*. U. o. (1899). — *Cyrano de Bergerac*. Edmond Rostand után. U. o. 1900 (2. kiad. 1911; 3. kiad. 1920). — *A sasfiók*. Rostand verses drámája. U. o. 1902. (Új kiad. 1906.) — *Költeményei*. U. o. 1903.

Endrődi Sándor (1850—1920) költő, a M. Tud. Akadémia levelező, a Kisfaludy- és Petőfi-Társaság rendes tagja, egy ideig Nagyváradon volt középiskolai tanár, majd 1892-ben Budapestre került s a képviselőház naplószerkesztője lett. Első verse 1869-ben jelent meg a Nefejejtsben. Igen termékeny, sokoldalú író volt, akinek versei, tárcái és tanulmányai a legtöbb napi- és hetilapban, különösen a Fővárosi Lapokban (1869 óta), a

Magyarország és a Nagyvilágban (1869—83), a Vasárnapi Ujságban (1871-ben), a Hétben (1891-ben) láttak napvilágot. Költeményei közül a kuruc kori érzésvilágot nagy közvetlenséggel és művészettel visszatükröző Kuruc dalok aratták a legnagyobb sikert. Irodalomtörténeti főmunkája, a XIX. század magyar irodalmáról, a hivatásos irodalomtörténetírók részéről kevés méltánylással találkozott. Viszont A magyar költészet kincsesháza c. anthológiája igen hasznos kézikönyvnek bizonyult. Műfordításai közül Heine költeményei válnak ki. — Főbb munkái: *Tücsökdalok*. Budapest, 1876. — *Költemények*. 2. köt. U. o. 1877—78. — *Heine költeményei*. U. o. 1882. — *Költemények*. U. o. 1891. — *Heine Dalok könyve*. U. o. 1893. (2. kiad. 1904.) — *Kuruc nóták*. U. o. 1897. (Új kiad. 1898, 1906.) — *Összegyűjtött költeményei*, 4 köt. U. o. 1898. — *Isten felé*. U. o. 1901. — *Turkóvitégek*. U. o. 1904. — *Költeményei 1867—1901*. U. o. 1904. (1908-ban az Akadémia Marczibányi-díjával kitüntetve.) — *Őszi harmat után*. U. o. 1905. — *Anakreoni dalok*. U. o. 1910. — *A pálya végén*. U. o. é. n. (Utolsó kötet.)

Elhunytak még: Bányai Károly (1879—1920), pénzügyi tisztviselő, aki még Sienkiewicz Henrik lengyel regényíró eredetiből fordított regényeivel tűnt ki. — Burján Károly (1881—1920), középiskolai tanár, a keresztény világnézet harcosa. Munkatársa volt az Alkotmánynak, melyben főleg a szabadkőművesség ellen harcolt és szerkesztette a Magyar Kultúra c. pozitív keresztény nemzeti alapon álló folyóiratot. — Farkas Emőd (1866—1920), hírlapíró, előbb a Függetlenség, utóbb a Budapest, végül a Kis Ujság munkatársa volt. Írt néhány költeményes kötetet s több népies irányú történeti regényt főleg a kuruc korszakból és szabadságharc idejéből. — Horváth Janka (1840—1920), író, főleg az erdélyi világhól vette tárcáinak tárgyát, melyek javarészt a M. Hírlapban és Vasárnapi Ujságban jelentek meg. — Kalmár Antal (1857—1920), közjogi író és publicista, eleinte a közigazgatási, utóbb az ügyvédi pályán működött, majd kizárólag tolla után élt, számos hírlapi cikket és politikai röpiratot adott ki, amelyekben meg nem alkuvó ellenzéki álláspontot képviselt. Legnagyobb feltűnést Bekács Gusztáv történet- és közjogírása, Budapest, 1902 c. műve keltett, amelyet királlysértésért kétszer elkoboztak, szerzőjét pedig félévi államfogházra ítélték. — Kálmány Lajos (1852—1919) szegedi kath. plébános és etnográfiai író, különösen a szegedvidéki népdalok és népszokások megbízható összegyűjtésével tette emlékezetessé nevét. Főmunkái: *Koszorúk az Alföld vadvirágaitól és Szeged népe*. 3 köt. Arad, 1881. — Miklós Ferenc (1870—1920) székesfőv. reáliskolai tanár, irodalomtörténetíró. Különösen Mikes Kelemennel foglalkozott s leveleinek fényesen illusztrált díszkiadását ő rendezte sajtó alá. — Vozáry Gyula, idős (1852—1919), munkácsi áll. főgimn. tanár. Az 1880-as években több irodalomtörténeti dolgozata jelent meg, különösen Aigner Figyelőjében. Munkái közül Czuczor Botondjának magyarázatos iskolai kiadása a legismertebb. (Budapest, 1888.) G. P.

Új könyvek.

Verses kötetek.

Magyar költők remekei. A magyar diákok számára összeállította: Pintér Jenő. Budapest, 1920. 80 l. A Zászlónk Diákkönyvtára. 10—11. sz. Magyar Jövő kiadása. Ára 9 K.

Amerikai magyar költők. Összegyűjtötte: Rickert Ernő amerikai magyar. Apponyi Albert gróf előszavával. Budapest, 1920. 116 l. Magyar Jövő Könyvt. 1. sz. Magyar Jövő kiadása. Ára 35 K.

Endrődi Sándor: Játszi órák. Gyermekversek. Budapest, 1921. 130 l. Athenæum-kiadás.

Palágyi Lajos: Az anyaföld. Versek. Budapest, 1921. 198 l.

Ifj. Bókay János: Miska és Peti. Versek. Szada István képeivel. Budapest, 1920. 52 l. Pantheon-kiadás.

Pósa Lajos: Lidike. Versek. Budapest, 1920. 130 l. Özv. Pósa Lajosné kiadása.

Lányi Ernő: Halálos nehéz köd. A háború és a forradalom idején írt énekek. H. és é. n. 36 l.

Tamás Ernő: Elmult csodák. Versek. Budapest, 1920. 64 l. Pax kiadása.

Bozzay Margit, Faludi Tamás, Finta Sándor, Kocsis László, Koroknay Istvánné, Ósz Iván, Rozman József versei. Szombathely, 1920. 120 l.

Alba Neviş összegyűjtött költeményei. Budapest, é. n. 296 l. Légrády-kiadás.

Boross Sándor: Tánc. Versek. Budapest, 1920. 144 l. Singer és Wolfner kiadása.

Rozványi Vilmos: Virrasztó. Versek. Budapest, 1920. 174 l. Táltos-kiadás.

Kiss József: Esteledik, alkonyodik. Versek. Budapest, 1920. 74 l. Pantheon-kiadás.

Elbeszélő kötetek.

Moly Tamás: Kalandok és kalandorok. Huszonhét novella. Budapest, 1919. 264 l. Franklin-kiadás.

Füst Milán: Nevetők. Elbeszélés. Budapest, 1920. 120 l. Modern Könyvtár 602—605. sz. Athenæum-kiadás. Ára 8 K 80 f.

Peterdy Sándor: A száműzött és egyéb novellák. Budapest, é. n. 96 l. Magyar Könyvtár 933—934. sz. Lampel-kiadás. Ára 6 K 40 f.

Zöldi Márton: Bűnösök. Elbeszélések. Budapest, é. n. 64 l. Magyar Könyvtár 935—937. sz. Lampel-kiadás. Ára 4 K 80 f.

Nagy Lajos: Fiatal emberek. Elbeszélések. Budapest, 1919. 240 l. Táltos-kiadás.

Szerelemhegyiné Móczár Jolán: Kötélbevert igazság. Történelmi regény. Budapest, é. n. 236 l. Légrády-kiadás

- Komáromi János**: Szegénylegények: Elbeszélések. Budapest, 1920. 90 l. Modern Könyvtár 623—625. sz. Athenaeum-kiadás. Ára 11 K.
- Falu Tamás**: Küszöb. Regény. Budapest, 1920. 178 l. Modern Könyvtár 635—640. sz. Athenaeum-kiadás. Ára 26 K 40 f.
- Lázár István**: Erdély. Novellák. Budapest, é. n. 244 l. Légrády-kiadás.
- Farkas Pál**: Mithridates kincse. Regény. Budapest, 1920. 296 l. Singer és Wolfner kiadása. Ára 45 K.
- Arató Erzsi**: Tavasz requiem. Regény. Budapest, 1920. 68 l. Modern Könyvtár 641—643. sz. Athenaeum kiadása. Ára 12 K.
- Nyáry Andor**: János kálváriája. Elbeszélés. Budapest, 1920. 226 l. Táltos-kiadás.
- Szederkényi Anna**: A végzet és egy rongybaba. Regény. Budapest. 1920. 290 l. Athenaeum-kiadás. Ára 20 K.
- Kabos Ede**: A rubin-gyár. Regény. Budapest, 1920. 360 l. Athenaeum-kiadás. Ára 50 K.
- Bónyi Adorján**: A menekülő ember. Elbeszélés. Budapest, 1920. 160 l. Légrády-kiadás.
- Váry Rezső**: Szibéria. Képek a magyar hadifoglyok életéből. Budapest, é. n. 160 l. Légrády-kiadás.
- Hajnik Miklós**: Mártuska boldogsága. Regény. Budapest, 1920. 160 l. Athenaeum-kiadás. Ára 6 K.
- Kosztolányi Dezső**: Béla, a buta. Elbeszélések. Budapest, 1920. 88 l. Athenaeum-kiadás. Ára 15 K.
- Porzolt Kálmán**: Embervásár. Regény. Budapest, é. n. 144 l. Légrády kiadás.
- Szilágyi Sándor**: Mint a fönixmadár. Regény. Budapest, 1920. 288 l. Athenaeum-kiadás. Ára 32 K.
- Kanizsay Ferencz**: Diáknovellák. Budapest, 1920. 64 l. «Magyar Jövő ifj. irod. R. T.» kiadása.
- Vidám jelenetek és egyéb apróságok**. Írták: Többen. Budapest, 1920. 64 l. «Magyar Jövő ifj. irod. R. T.» kiadása.
- Orbán Dezső**: Ezüstflotta kincse. Ifjúsági regény. 3 kötet. Budapest. 1920. 196. l. «Magyar Jövő ifj. irod. R. T.» kiadása.
- Karácsonyi elbeszélések**. Budapest, 1920. 60 l. «Magyar Jövő Ifj. Irod. R.-T.» kiadása. Ára 9 K.
- Upman kapitány válogatott találmányai**. Budapest, 1920. 60 l. «Magyar Jövő Ifj. Irod. R.-T.» kiadása. Ára 9 K.
- Erdős Renée**: Antinous. Regény. Budapest, 1920. 156 l. Pantheon-kiadás.
- Pekár Gyula**: A bresztováci szent. Elbeszélések. Budapest, 1920. 156 l. Pantheon-kiadás.
- Arató Erzsi**: Elkésett emberek. Regény. Budapest, 1920. 112 l. Pantheon-kiadás.
- Beöthy Zsolt**: Régi nóták. Három elbeszélés. H. és é. n. 126 l. Pantheon-kiadás.

Beczássy Judit: Mari néni. Regény. Budapest, 1920. 160 l. Athenaeum-kiadás. Ára 8 K.

Kárpáti Aurél: A bihari remete és egyéb történetek. Budapest, 1920. 64 l. Athenaeum-kiadás. Ára 12 K.

Kosáryné Réz Lola: Hazafelé: Elbeszélés az ifjúság számára. Budapest, 1920. 72 l. Athenaeum-kiadás.

Színdarabok.

Zivuska Jenő: A vak Lorenzo. Tragedia. Besztercebánya, é. n. 108 l. Szerző kiadása. Ára 3 K.

Kardos Andor: Éva és a férfiak. Színjáték három felvonásban. Budapest, é. n. 84 l. Főv. Szính. műsora 390—396. sz. Lampel-kiadás. Ára 11 K 20 f.

Szép Ernő: Szilágyi és Hajmási. Három kis színpadi munka. Budapest, 1920. 144 l. Athenaeum-kiadás. Ára 32 K.

Lakatos László: A menyasszony. Vigjáték három felvonásban. Budapest, 1920. 104 l. Athenaeum-kiadás. Ára 24 K.

Radványi Kálmán: «Mind hősök ők...» Ifjúsági színdarab három felvonásban. Budapest, 1920. 64 l. «Magyar Jövő ifj. irod. R. T.» kiadása.

Hajó Sándor: A pletyka. Háromfelvonásos komédia. Budapest, 1920. 104 l. Athenaeum-kiadás. Ára 20 K.

Kóbor Noémi: Goethe. Könyvdráma öt részben. Budapest, é. n. 180 l. Franklin-kiadás.

Drasche-Lázár Alfréd: Tűzpróba. Színmű öt felvonásban. «Tűzpróba» c. regénye nyomán. Budapest, é. n. 110 l. Főv. színházak műsora 370—377. sz. Lampel-kiadás. Ára 18 K 80 f.

Ruttkay György: A nagyvilági nő. Vigjáték, három felvonásban. Budapest, 1920. 132 l. Athenaeum-kiadás. Ára 18 K.

Szép Ernő: Patika. Színdarab három felvonásban. Budapest, 1919. 144. l. Athenaeum-kiadás. Ára 14 K.

Endrődi Béla: Porcellánfigurák. Verses jelenet. Budapest, é. n. Ifjúsági színjátékok 23. sz. Légrády-kiadás.

Tudományos munkák.

Trikál József: A lélek teremtő tevékenysége. Budapest, 1919. 288 l. Élet kiadása.

Haraszi Gyula: Hogyan írtak és beszéltek a régi franciák. Budapest, 1919. 48 l. O. K. 1918—1922. sz. Franklin-kiadás. Ára 3 K 50 f.

Heinrich Gusztáv: A bolygó zsidó mondája. Második, javított kiadás. Budapest, 1920. 72 l. O. K. 1947—1952. sz. Franklin-kiadás. Ára 6 K.

Domanovszky Sándor: A magyar kérdés történeti szempontból tekintve. Budapest, 1920. 40 l.

Angyal Dávid: Mohács. Budapest, é. n. 20 l. O. K. 1953—1956. sz. Franklin-kiadás. Ára 2 K.

Molnár Antal: Bach és Händel zenéjének lelki alapjai. Bevezető előadás egy hangversenyhez. Budapest, é. n. 20 l. O. K. 1953—1954. sz. Franklin-kiadás. Ára 2 K.

Szász Károly: Tisza István. Élet- és jellemrajzi vázlat. Budapest, 1920. 48 l. Athenaeum-kiadás. Ára 18 K.

Dr. Csuday Jenő: A magyar nemzet története a Habsburgházi királyok alatt. I. K. Budapest, é. n. 64. l. Löblovitz-kiadás. Ára 5 K.

Baranyai Zoltán: A francia nyelv és műveltség Magyarországon. XVIII. század. Budapest, 1920. 176 l. Magyar tanulmányok 1. sz. Ára 18 K.

Brghen György: Gyakorlati orosz nyelvtan. Budapest, 1920. 180 l. Athenaeum-kiadás. Ára 45 K.

Dr. Dános Árpád: Valutánk rendezése. Budapest, 1920. 64 l. Athenaeum-kiadás. Ára 14 K.

Dr. Bognár Cecil: Okság és törvényszerűség a fizikában. Budapest, 1919. 224 l. Magy. Filoz. Társ. K. 3. sz. Franklin-kiadás.

Balog Arthur: Gázgépek működése. Budapest, 1920. 128 l. 120 eredeti ábrával és fényképpel. Athenaeum-kiadás. Ára 40 K.

Göndör Lajos: Gyorsfutású benzinmotorok. Budapest, 1920. 200 l. Athenaeum-kiadás. Ára 54 K.

Dr. Pauler Ákos: Bevezetés a filozófiába. Budapest, 1920. 320 l. Pantheon-kiadás.

Károlyi Árpád: Széchenyi István elkobzott iratai. (Tájékoztató jelentés.) Különlenyomat a Századok 1920. évf. I—III. füzetéből. Budapest, 1920. 20 l. A M. Tört. Társ. kiadása.

Andrássy Gyula gróf: Diplomácia és világháború. Budapest, é. n. 254 l. Légrády-kiadás.

Prohászka Ottokár: Iránytű a magyar diákok számára. Budapest, 1920. 64 l. *Magyar Jövő ifj. irod. R. T.* kiadása.

Szabó Dezső: Egyenes úton. Tanulmányok. Budapest, 1920. 148 l. Táltos kiadása.

Szabó Dezső: Tanulmányok és jegyzetek. Budapest, 1920. 152 l. Táltos kiadása.

Szűnyogh Xav. Ferenc: Szent Benedek és Cassiodorus. Pannonhalma, 1919. 148 l.

Magyar Shakespeare Társ. Szerkeszti: Ferenczi Zoltán. Budapest, 1919. 320 l. A VKM. támogatásával kiadja a Kisfaludy-Társ. Shakespeare-bizottsága. X. köt.

Szekfű Gyula: Három nemzedék. Egy hanyatló kor története. Budapest, 1920. 336 l. Élet kiadása. Ára 90 K.

Dr. Hantos Elemér: A pénz jövője. Budapest, é. n. 66 l. Légrády-kiadás.

Fordítások.

Schoppenhauer Arthur: Schoppenhauer Kantról. Kant filozófiájának bírálata. Ford. és jegyzetekkel ellátta dr. Mikes Lajos. Budapest, 1920. 236 l. Kultura és Tudomány 27. sz. Franklin-kiadás.

Romain Rolland: Danton. Forradalmi dráma három felvonásban. Ford. Sebestyén Károly. Budapest, 1920. 140 l. Athenaeum-kiadás. Ára 16 K.

Prosper Mérimée: Carmen. Elbeszélés. Ford. Sztrokay Kálmán. Budapest, 1920. 80 l. Mod. K. 610—612. sz. Athenaeum-kiadás. Ára 6 K.

Rabindranath Tagore: Volt egyszer egy király. Elbeszélések. Ford. Wildner Ödön. Budapest, 1920. 88 l. Mod. K. 615—617. sz. Athenaeum-kiadás. Ára 11 K.

Edmond Bourdet: Szabad az út. Vigjáték három felvonásban. Ford. Heltai Jenő. Budapest, é. n. 90 l. Föv. színházak műsora 378—383. sz. Lampel-kiadás. Ára 9 K. 60 f.

Carlyle Tamás: A gyémánt nyaklánc. Regény. Ford. dr. Végh Arthur. Budapest, é. n. Magy. K. 926—930. sz. Lampel-kiadás.

Walter Bloem: Az elvesztett haza. Regény. Ford. Schöpflin Aladár. Budapest, 1920. 386 l. Franklin-kiadás.

Peruzzio Busoni: Vázlatok a zeneművészet új esztetikájához. Ford. Kenessey Sándor. Budapest, 1920. 56 l. Athenaeum-kiadás. Ára 10 K. Mod. K. 644—645. sz.

Omár Khájjám: Rubaiját. Ford. Szabó Lőrinc. H. és é. n. 128 l. Táltos-kiadás.

Honoré de Balzac: De Langeais hercegasszony. Ford. Moly Tamás. Regény. Budapest, 1920. 286 l. Athenaeum-kiadás. Ára 28 K.

Oscar Wilde: A cantervillei kísértet. Ford. Király György. Budapest, 1920. 64 l. Genius Ktr. 1—2. sz. Genius-kiadás.

Ponson du Terrail: Ma-Eddin kincse. Ford. Moly Tamás. Budapest, 1920. 320 l. Fantasztikus regény. Genius-kiadás. Ára 48 K.

Benjamin Constant: Adolphe. Ford. Zolnai Béla. Budapest, 1920. 160 l. Athenaeum-kiadás. Ára 6 K.

Heijermans: Lotte. A hetedik parancsolat. Ford. Moly Tamás. Színmű négy felvonásban. Budapest, é. n. 88 l. Föv. Szính. műsora. 384—389. sz. Lampel-kiadás. Ára 9 K. 60 f.

Csehov: Vanja bácsi. Jelenetek a falusi életből négy felvonásban. Ford. Jób Dániel. Budapest, 1920. 104 l. Athenaeum-kiadás. Ára 24 K.

Bernard Shaw: Barbara órnagy. Három felvonás. Ford. és bev. ellátta Hevesi Sándor. Budapest, 1920. 260 l. Athenaeum-kiadás. Ára 60 K.

Balzac: Ferragies. Ford. Lányi Viktor. Budapest, 1920. 160 l. Athenaeum-kiadás. Ára 6 K.

Henri de Régnier: Egy jámbor ifjú nyári vakációja. Ford. Aranyossy Pál. Budapest, 1920. 160 l. Athenaeum-kiadás. Ára 6 K.

Voss Richárd: Két ember. Regény három részben. Ford. Schreyer Margit. Budapest, é. n. 226 l. Légrády-kiadás.

Blosius Lajos: A tökéletesség felé. Ford. dr. Szunyogh Xav. Ferenc. Pannonhalma, 1920. 98 l.

Puskin: Pique dáma. Ford. Trócsányi Zoltán. H. és é. n. 48 l. Genius-kiadás.

Ebner-Eschenbach: Felbontatlanul elégetendő. Ford. Hevesi Sándor. H. és é. n. 56 l. Genius-kiadás.

Maurice Renard: A találka. Ford. Kállay Miklós. H. és é. n. 64 l. Genius-kiadás.

Wells: Emberek a holdban. Ford. Mikes Lajos. Budapest, 1920. 336 l. Athenaeum-kiadás. Ára 28 K.

H. De Balzac: Szép lányok tündöklése és nyomorúsága. Ford. Laczkó Géza. Budapest, 1920. 376 l. Athenaeum-kiadás. Ára 32 K.

L. N. Tolsztoj: Szevasztopol 1854 decemberében, 1855 májusában és augusztusában. Ford. Várnai Dániel. Budapest, 1920. 184 l. Athenaeum-kiadás.

Mark Twain: Tamás úrfi léghajón. (Tom sawyer abroad.) Elbeszéli Huck Finn. Ford. Halász Gyula. Budapest, 1920. 174 l. Athenaeum-kiadás. Ára 70 K.

Stanley Weymann: A biboros szolgálatában. Regény. Ford. dr. Turchányi Tihamér. Budapest, 1920. 288 l. Athenaeum-kiadás. Ára 32 K.

Elisabeth von Heyking: Szerelem, diplomácia és faházak. Balkáni fantázia a multból. Ford. N. Sebestyén Irén. Budapest, 1920. 272 l. Pantheon-kiadás.

Henri Ardel: Zsuzsika álma. Regény. Ford. Laky Margit. Budapest, 1920. 192 l. Pantheon-kiadás.

Romain Rolland: Eljő majd az idő. Ford. Papp Dezső. Budapest, 1921. 126 l. Athenaeum-kiadás.

Egyéb kiadványok.

A magyar békefeltételek. Egyedül jogosított hiteles és teljes kiadás. Budapest, 1920. 194 l. Táltos kiadása.

Bangha Béla S. I.: Magyarország újjáépítése és a kereszténység. Budapest, é. n. 200 l. Szent-István-Társulat kiadása. Ára 32 K.

Fábián Béla: Az orosz pokol a japán tengertől Pétervárig. Budapest, é. n. 188 l. Légrády-kiadás.

Krúdy Gyula: Álmos-könyv. Budapest, 1920. 368 l. Athenaeum-kiadás. Ára 72 K.

Amicus Iuventutis: Pályamutató. A pályaválasztás előtt álló magyar ifjúság kalauza. Budapest, 1920. 88 l. Athenaeum-kiadás. Ára 24 K.

Benda Jenő: A béke kálvária-útján. Egy újságíró naplója a párisi béke-

konferenciáról. Gróf Apponyi Albert előszavával. Budapest, 1920. 260 l. Légrády-kiadás.

Jandik József: Diákszínpad. Budapest, 1920. 64 l. «Magyar Jövő ifj. irod. R. T.» kiadása.

Bodh József: A cipészipar kézikönyve. 49 ábrával. Budapest, 1920. 120 l. Athenaeum-kiadás. Ára 36 K.

Dr. Szúnyogh Xav. Ferenc O. S. B.: A keresztény magyarságért. Beszédok. Komárom, 1920. 158 l. Örálló kiadása.

Krenedits Ödön: Baromfitenyésztés. Budapest, 1920. 190 l. Athenaeum-kiadás. Ára 50 K.

Illés Lajos: A cirok, köles, repce, mák és napraforgó termelése. Budapest, 1920. 72 l. Athenaeum-kiadás. Ára 15 K.

Ignác Sándor: Méhészet. Budapest, 1920. 112 l. Athenaeum-kiadás. Ára 20 K.

Bangha Béla: Imakönyv a művelt katolikus közönség számára. Budapest, 1920. 284 l. Athenaeum-kiadás.

Révai Mór János: Írók, könyvek, kiadók. Egy magyar könyvkiadó emlékiratai. Budapest, 1920. 854 l. 68 szöveggéppel és 17 képmelléklettel 2 k.

Karinthy Frigyes: Így írtok ti. Bővített kiadás. 2 köt. Budapest, 1921. 396 l. Athenaeum-kiadás.

Papp Viktor: Bach János Sebestyén élete és művei. Budapest, 1920. 48 l. Pantheon-kiadás.

Társasági ügyek.

Jegyzőkönyv

a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1920. évi március hó 20-án tartott választmányi üléséről:

Beöthy Zsolt elnöklete alatt jelen vannak Viszota Gyula titkár, Pintér Jenő szerkesztő, Ágner Lajos pénztáros, Alszeghy Zsolt, Bajza József, Baranyai Zoltán, Baros Gyula, Császár Ernő, Fest Sándor, Gulyás Pál, Horváth János, Imre Sándor, Kéký Lajos, Pais Dezső, Papp Ferenc, Sík Sándor, Solymossy Sándor, Szegedy Rezső, Szinnyei Ferenc, Tolnai Vilmos, Várdai Béla választmányi tagok. Jegyző: Baros Gyula.

1. Beöthy Zsolt elnök bejelenti, hogy korára és egészségi állapotára való tekintettel visszavonulni kíván az elnöki tisztségtől. A választmány egyhangulag legteljesebb bizalmáról biztosítja az elnököt és kéri őt, hogy elnökségéről ne mondjon le.

2. A választmány jóváhagyja a jelölőbizottság előterjesztését az új tisztikar és választmányi tagok névsorára vonatkozólag.

3. A pénztárvizsgáló-bizottság jelentése tudomásul szolgál s a pénztáros fölmentése javasoltatik.

4. Elnök a jegyzőkönyv hitelesítésére Tolnai Vilmost és Pintér Jenőt kéri föl.

Jegyzőkönyv

a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1920. évi március hó 20-án tartott közgyűléséről.

Beöthy Zsolt elnöklete alatt jelen vannak a közgyűlést megelőző választmányi ülés résztvevői, azonkívül számos tag és vendég. Jegyző: Zolnai Béla.

1. Révai Mór bemutató felolvasást tart *írók, könyvek, kiadók* c. könyvéből.

2. A pénztárvizsgáló bizottság jelentése tudomásul szolgál s a pénztáros a fölmentést megkapja.

3. Elnök a lemondott tisztkar és választmány helyébe az új tisztkar és választmány megválasztására elrendeli a szavazást, amelynek eredménye a következő:

Beadtak összesen 44 szavazatot.

Elnök lett Beöthy Zsolt. Alelnökök: Dézsi Lajos, Négyesy László. Szász Károly és Zoltvány Irén. Titkár: Vízota Gyula. Szerkesztő: Pintér Jenő. Jegyző: Zolnai Béla. Pénztáros: Ágner Lajos.

Választmányi tagok: névsoruk folyóiratunk 2. lapján.

Szavazatot kaptak még:

Elnökségre: Négyesy László (5), Pintér Jenő (3), Riedl Frigyes (1). Alelnökségre: Tolnai Vilmos (4). Szerkesztő: Baros Gyula (1). Pénztárosságra: Császár Ernő (10). Választmányi tagságra: Ady Lajos (3), Elek Oszkár (12), Gálos Rezső (14), Gulyás István (19), Heinrich Gusztáv (1), Miklós Elemér (21), Mixich Lajos (1), Mészöly Gedeon (1), Petz Gedeon (2), Trócsányi Zoltán (2), Rédey Tivadar (2), Szigetvári Iván (1), Vadász Norbert (22).

4. Elnök a jegyzőkönyv hitelesítésére Oberle Károlyt és Szinnyci Ferencet kéri föl.

Jegyzőkönyv

a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1920. évi április 24-én tartott választmányi üléséről.

Szász Károly elnöklete alatt jelen vannak: Vízota Gyula titkár, Pintér Jenő szerkesztő, Alszeghy Zsolt, Eckhardt Sándor, Gulyás Pál, Kisparti János, Sik Sándor, Várdai Béla vál. tagok. A jegyzőkönyvet Baros Gyula vezette.

1. Vízota Gyula titkár jelenti, hogy Légrády Ottó (400 korona adománnyal) a M. I. Társaság alapító tagjai sorába lépett.

2. A távollévő pénztáros helyett Viszota Gyula titkár jelenti, hogy a vallás- és közoktatásügyi kormány tízezer koronányi segílyt bocsátott a Társaság rendelkezésére. A nyomdai árak nagymérvű emelkedése folytán csupán e rendkívüli segítség tette lehetővé az Irodalomtörténet 1919. évi fizeteli költségeinek részben való törlesztését. A kedvezőtlen gazdasági viszonyok fokozott takarékoszágra készítetik a Társaságot s ezért — míg a helyzet jobbra nem fordul — folyóiratunk a szokottnál kisebb terjedelemben fog megjelenni.

3. Pintér Jenő szerkesztő utalva a magyar nyelvtudomány munkásainak egy nagyszabású alapvető tudományos mű kiadását célzó kezdeményezésére, felhívja a figyelmet a Magyar Irodalomtudomány Kézikönyve megírásának szükséges voltára. Az irodalomtörténetírók egy csoportja nevében — úgymond — nemrégiben fölkereste őt Zolnai Béla s a tervbe vett mű céljának és beosztásának vázlatos ismertetésével egyidejűleg felkérte a megvalósítás elősegítésére. Az irodalmi kutatás módszertanát sokoldalúan megvilágító, 50—60 ívre tervezett munka megjelenését kívánatosná teszi — a tudomány érdekein kívül — az a körülmény is, hogy hasznos segédkönyvvül szolgálhatna az egyetemi hallgatók számára. A szóló közbenjárt ez ügyben a minisztérium illetékes tényszíriél, hol a tervet szívesen vették tudomásul és pártolását kilátásba helyezték. E szerint csupán a nyomdai előállítás költségeiről kellene még gondoskodni. Fölveti a kérdést: számíthat-e a több szerző munkájaként készülvő mű a Társaság erkölcsi támogatására? — Várdai Béla, Viszota Gyula és mások hozzászólása alapján az elnök megállapítja, hogy a választmány jelenlévő tagjai tetszetősnek és hiánypótlónak találják a tervet, melynek megvalósítása bizonyára jó szolgálatot jelentene a magyar tudományosszágra nézve. Remélhető, hogy mire a mű elkészül, a nyomdai viszonyok is javulnak. Pintér Jenő újabb felszólalása után a választmány úgy határoz, hogy érdemlegesen ez ügyben akkor fog dönteni, amikor az elnökség és a választmány többi tagjai is tájékozódtak a szép terv jelentőségéről.

4. Több tárgy nem lévén, az elnök az ülést bezárja és a jegyzőkönyv hitelesítésére Sik Sándort és Várdai Bélát kéri fel.

A választmányi ülést felolvasó ülés előzte meg, melynek tárgya volt Alszeghy Zsolt tanulmánya Harsányi Kálmánról.

Jegyzőkönyv

a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1920. évi május 29-én tartott választmányi üléséről.

Viszota Gyula titkár elnöklete alatt jelen vannak: Pintér Jenő szerkesztő, Ágner Lajos pénztáros, Baros Gyula, Brisits Frigyes, Császár Ernő, Eckhardt Sándor, Gulyás Pál, Gyöngyösy László, Horváth János és Szinnyei Ferenc vál. tagok. Jegyző: Zolnai Béla.

1. Pintér Jenő szerkesztő előterjeszti részletes javaslatát a *Magyar Irodalomtudomány Kézikönyve* c. munka kiadására vonatkozólag. A választmány meleg helyesléssel fogadja az eszmét. Horváth János, Viszota Gyula, Eckhardt Sándor, Szinyei Ferenc és Zolnai Béla hozzászólása után a választmány fölkéri a tervezet készítőit — Pintér Jenőt, Zolnai Bélát és Baranyai Zoltánt, — hogy egy szűkebbkörű bizottságban, amely elsősorban a hozzászólókból alakulna, vitassák meg a javaslatot.

2. Ágner Lajos pénztáros jelentést tesz a pénztár állásáról.

3. Elnök a jegyzőkönyv hitelesítésére Horváth Jánost és Eckhardt Sándort kéri föl.

A vál. ülés előtt fölolvasó ülés volt, amelyen Viszota Gyula bemutatta Zsigmond Ferenc dolgozatát Jókai jellemző-művészetéről, Eckhardt Sándor pedig Petrarca és Balassi címmel tartott fölolvasást.

Sajtóhibák.

Az 1919. évf. 318. l. 21. sor: *Beneviere* helyett olvasandó: *Geneviere*. — 22. sor: *Grand-Chemmiere* h. o.: *Grande-Chaumiere*. — 24. sor: *Allemand* h. o.: *Allemand*. — 27. sor: *igénnyel* h. o.: *regénnyel*. — 38. sor: *Kacsintására* h. o.: *Kocsintására*. — 40. sor: a *de Rose-nak* h. o.: *e de Rose-nak*.

Olvasóinkhoz. Az Irodalomtörténet most megjelent egész évi folyama felényi terjedelmű, mint hajdanában egy-egy havi füzetünk. Azelőtt fölösleggel záródott az évi költéségetés, most adósságokban vergődünk. Régebben 1000-nél több volt pontosan fizető tagjaink és előfizetőink száma, most leolvadtunk 300 hiányosan fizető tagra és előfizetőre. A beküldött díjak a nyomda drágaságához mérve szálmassan csekélyek. Ha tagtársaink és előfizetőink önkéntes adományokkal nem segítenek rajtunk, a végleges összeomlás kikerülhetetlen.

A magyar irodalomtörténet tudományának már jó idő óta az Irodalomtörténet volt egyetlen közlönye. Folyóiratunk esetleges megszűnésével kialszik e nemzeti tudományszak utolsó tüzhelye is. Tagtársainktól azt kérjük, hogy amennyiben önkéntes adományokkal nem siethetnek segítségünkre, jelezzék legalább azt, hogy fönnállónak és kötelezőnek érzik-e még magukra nézve a társasági tagságot? Ezért a 20 korona tagsági díjnak 1921-re való beküldését legkésőbb február hó 15-éig kérjük. Ebből legalább megtudjuk, hogy hány tagra számíthatunk a jövőben.

Ugyanezt kérjük az előfizetőktől is.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ
AZ 'IRODALOMTÖRTÉNET' 1920. ÉVFOLYAMÁHOZ.

<p>Ábrányi Emil 33, 36.
 Ady E. 30, 31.
 Arany J. 33, 34; <i>Vojtina</i> 23.
 Babits Mihály 26.
 <i>Bagonyai ráolvasások</i> 36.
 Bányai Károly 37.
 Bayer József 24.
 Beöthy Zsolt 21.
 Berczik Árpád 21.
 Bessenyei György 24.
 Bornemisza Péter 23.
 Burján Károly 37.
 Byron 20.
 Császár Ferenc 24.
 Csiky Gergely 27.
 Dóczy Lajos 21.
 <i>Döbrentei-kódex</i> 21.
 Endrődi Sándor 36—37.
 Eötvös József 22; <i>Karthausi</i> 24.
 Farkas Emőd 37.
 Fáy András, <i>A két Báthori</i> 19—20.
 Gyöngyösi István 21, 34.
 Gyulai Pál 22.
 Halábori Bertalan 21.
 Herczeg Ferenc 27, 28.
 Horváth Janka 37.
 Ilosvai, <i>Toldi</i> 24, 26.
 irodalom 25—26, 32.
 Jókai Mór 24, 25, 29.
 Jósika Miklós 21; <i>Abafi</i> 19.
 Kálmány Lajos 25, 37.
 Kalmár Antal 37.</p> | <p>Kemény Zsigmond 22; <i>Gyulai Pál</i>
 19—20.
 Kossuth Lajos 34.
 Lamartine 23.
 Lévay J. 28.
 líra, magyar 29.
 Madách Imre 23, 27.
 <i>Meluzina históriája</i> 19.
 Metastasio 23.
 Miklós Ferenc 37.
 Molnár Albert, <i>Szénei</i> 23.
 Moore 20.
 Nyelvemléktár 30.
 Pannonius, <i>Janus</i> 26.
 Péterfy Jenő 28.
 Petőfi Sándor 10, 34.
 Petőfi Zoltán 21.
 Pósa Lajos 33, 35.
 Sajó Sándor 33.
 Shelley 20.
 Somló Sándor 4—18.
 Szabolcska M. 27—28.
 Széchenyi István 22, 32.
 Tisza István 27.
 Toldi-monda 24, 25, 26.
 Tolnai Vilmos 20.
 Tompa Mihály 24.
 Vajda János 29.
 Vozáry Gyula, id. 37.
 Vörösmarty M. 27, 30, 33.
 Zádor és Agota mondája 34.
 Zempléni Árpád 22, 32.
 Zrínyi Miklós 22, 23, 25, 31, 32, 33.</p> |
|---|---|

E név- és tárgymutatót Császár Ernő dr. készítette.

Felelős szerkesztő : Pintér Jenő.
